
VAIKENEMINEN ON KULTAA, TAIDE PLATINAA

Taideprojekti perhekodin nuorelle vuorovaikutustaitojen monipuolistamiseksi

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Hämeenlinna, kevät 2014

Johanna Holma

HÄMEENLINNA

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Terapeuttinen suuntautumisvaihtoehto

Tekijä	Johanna Holma	Vuosi 2014
Työn nimi	Vaikeneminen on kultaa, taide platinaa – Taideprojekti perhekodin nuorelle vuorovaikutustaitojen monipuolistamiseksi	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön aihe nousi elävästä elämästä, ihmisten kanssa olemisesta. Idea sai alkunsa harjoittelussa ammatillisessa perhekodissa. Kiinnostus taiteisiin ja vuorovaikutukseen inspiroi luomaan osallistavan opinnäytetyön yhteistyössä perhekodin nuoren kanssa.

Tavoitteena oli luoda toimintamalli, joka edistää vuorovaikutusta aikuisen ja nuoren välillä taidetyöskentelyn avulla. Opinnäytetyöstä voi olla hyötyä niin ammattilaisille kuin ensikertalaisille – yhdistävänä tekijänä kiinnostus monipuolisempaan vuorovaikutukseen taiteiden avulla.

Opinnäytetyössä keskityttiin selvittämään miten taidetyöskentely parantaa vuorovaikutusta ja kuinka luoda avoin sekä turvallinen ilmapiiri. Kasvattaja saa konkreettisia vinkkejä siihen, mitä pitää ottaa huomioon haastavissa vuorovaikutustilanteissa.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto muodostuu harjoittelupäiväkirjasta, perhekodin vanhempien haastattelusta ja taideprojektista perhekodin nuoren kanssa.

Taidelähtöiset menetelmät antoivat mahdollisuuksia kokonaisvaltaisempaan vuorovaikutukseen. Tuloksena syntyneessä toimintamallissa esitellään, kuinka edetä yksilölähtöisessä projektissa ja mitä pitää ottaa huomioon työskentelyn kussakin vaiheessa. Jatkokehittelyä varten toimintamallia tulisi kokeilla useammilla koehenkilöillä, jotka tulevat eri lähtökohdista. Lisäksi mallia voisi kehittää ryhmälle soveltuvaksi.

Avainsanat Vuorovaikutus, viestintä, taide, perhekoti

Sivut 37 s. + liitteet 4 s.

HÄMEENLINNA

Degree Programme in Crafts and Recreation
Therapeutic Crafts and Recreation

Author

Johanna Holma

Year 2014

Subject of Bachelor's thesis

Silence is gold, art is platinum – Art project to diversify the interaction skills of a young person from a foster home

---

ABSTRACT

The subject for the Bachelor's thesis came from a real life, being with people. The idea was born during a practical placement in a professional foster home. An interest towards arts and interaction inspired to create a thesis with a young person from the foster home.

The aim of this thesis was to create a model which can develop the interaction between a young person and an adult by using different kinds of arts as a tool. This thesis can be helpful for professionals and beginners alike – the common thing is an interest to make the interaction more versatile by means of art.

This thesis examined how art can make interaction more versatile and how to create an open and safe atmosphere. Educators are provided with concrete advice on what to take into consideration in challenging interaction situations.

The data were collected using qualitative methods. The data consist of a diary held during the practical placement, interviews with the foster home parents and an art project with the young person.

The art-oriented methods enabled more holistic interaction. The result of the thesis process was a model on how to proceed with a project on a one-to-one basis. In addition, there are examples what the instructor has to remember in different stages of the process. The model could be developed into a model for groups and it could be tested with more individuals with different backgrounds.

Keywords Interaction, communication, art, foster home

Pages 37 p. + appendices 4 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Tutkimuskysymykset.....	2
1.2	Tavoitteet.....	3
2	TUTKIMUSMENETELMÄT JA TIEDONHANKINTA.....	4
2.1	Kvalitatiivinen tutkimus.....	4
2.2	Tutkimuskohde.....	4
2.3	Tutkimusaineisto.....	5
2.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	6
3	VUOROVAIKUTUKSEN HAASTEELLISUUS PERHEKODISSA.....	7
3.1	Vuorovaikutuksen tärkeys.....	8
3.2	Vuorovaikutuksen edellytyksiä ja ongelmia perhekodissa.....	9
3.2.1	Kuuntelemisen jalo taito.....	12
3.2.2	Miten onnistua viestinnässä.....	14
4	TAIDE VUOROVAIKUTUKSEN TUEKSI.....	15
4.1	Taide osaksi jokaisen arkea.....	15
4.2	Taide viestijänä.....	16
5	TAIDeprojektin KULKU.....	16
5.1	Lähtöasetelma.....	16
5.2	Suunnittelupäivä.....	17
5.3	Luonnostelukerta.....	19
5.3.1	Lämmittelyharjoitus.....	19
5.3.2	Kokeilua spray -väreillä.....	20
5.4	Taideteoksien teko.....	21
5.5	Näyttelyn avajaiset.....	24
6	TAIDeprojektin TOIMINTAMALLI.....	26
6.1	Läsnäolon merkitys.....	28
6.2	Positiivisuus, ilo ja onnellisuus.....	28
7	POHDINTA.....	30
7.1	Turvallisen ilmapiirin luominen.....	30
7.2	Luottamus syntyy ajan kanssa.....	30
7.3	Teokset viestijänä.....	31
7.4	Taideprojektin merkitys vuorovaikutuksen kannalta.....	32
7.5	Lopuksi.....	33
	LÄHTEET.....	35
	HAASTATTELUT.....	37
Liite 1	Suostumus huoltajalle	
Liite 2	Opinnäytetyön aiheenvalinta ja kuvaus (huoltajalle)	
Liite 3	Suostumus taideprojektiin osallistumisesta (lapselle)	
Liite 4	Puolistrukturoidun haastattelun kysymykset	

1 JOHDANTO

Idea opinnäytetyölle syntyi harjoittelussa ammatillisessa perhekodissa keväällä 2014. Harjoittelujakso kesti noin kaksi ja puoli kuukautta, jolloin ehdin tutustua perheeseen ja tulla osaksi heidän arkeaan. Perhekodissa törmäsin seuraavaan ongelmaan: vuorovaikutuksen vaikeus. Haasteelliset keskustelutilanteet inspiroivat minua pohtimaan miten asiaa voisi parantaa sekä kuinka luoda lasten ja nuorten kanssa aito, läsnäoleva ja dialoginen vuorovaikutussuhde?

Taidelähtöiset menetelmät tarjoavat kokonaisvaltaisen tavan viestiä. Erilaiset taiteen muodot ovat olleet aina lähellä sydäntäni, ja niistä on tullut luontainen osa arkeani. Vaikka kaikkea ei aina pysty pukemaan sanoiksi, taiteen avulla on silti mahdollista käsitellä erilaisia asioita ja ilmaista ajatuksiaan luovalla tavalla.

Suomalaisen sananlaskun mukaan vaikeneminen on kultaa. Puhuminen on kuitenkin tärkeää kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin takaamiseksi. Sanallinen, eli verbaalinen viestintä tarkoittaa puhumista (Kauppila 2011, 19). Puhumiseen tarvitsemme kielen, mikä on kuitenkin vain yksi harvoista viestinnän keinoista (Launonen 2007, 17). Yleensä olemme niin kiinni toiminnassamme, ettemme edes välttämättä huomaa viestivämme. Ilmeet, eleet ja liikkeet ovatkin niin sanottua sanatonta viestintää, mikä on usein vakuuttavampaa kuin sanallinen viestintä (Kauppila 2011, 20).

Taideteokset ovat ilmaisevia, joten myös ne viestivät. Jokaisella eri taiteenlajeilla on oma kielensä, jolla on omanlaiset piirteensä. Käytännön syistä puhe on noussut muita viestinnän muotoja tärkeämmäksi, mikä on harmillista, sillä taide puhuu omaa kieltään, mikä ei ole välttämättä puheella korvattavissa. Taideteosta tarkasteltaessa taiteilijan tarkoituksena ei ole välttämättä ollut välittää mitään erityistä viestiä, mutta se siitä kuitenkin aina seuraa. Mikäli taiteilija haluaa välittää jonkin tietyn sanoman, hänen tarvitsee jollain tavalla rajata teoksen ilmaisevuutta. (Dewey 2010, 130—132.) Taiteella ja teoksilla on taito puhua sellaisestakin, mistä ihmiset eivät uskalla puhua. Avoimuus ja monitulkinnallisuus ovat tyypillisiä taiteen ominaisuuksia. (Haveri 2012, 28.) Taideteokset ovat kokonaisvaltainen ja kahlehtimaton viestinnän väline (Dewey 2010, 131).

Taidetoiminta on keskeistä hyvän elämän ja arjen kokemiselle. Omat elämykset, luovuus voimavarana ja vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa mahdollistavat itsensä kehittämisen ja toimintakyvyn ylläpidon. (Liikanen 2010, 25.) Taiteen avulla oppii monenlaisia asioita. Eri taiteenlajeissa, kuten musiikissa, tanssissa, kuvataiteessa ja sanataiteessa pitää sovitella erilaisia osia yhteen. Siinä oppii kiinnittämään huomiota asioiden välisiin suhteisiin. Lisäksi taidetta tehdessä oppii näkemään joustavasti merkityksiä eri asioissa sekä käyttämään erilaisia materiaaleja. Mielikuvituksen käytön lisäksi taiteen tekeminen edellyttää sitä, että osaa luoda asioiden ilmaisemiseen erilaisia muotoja. Sa-

malla kun mielikuvituksen käyttö monipuolistuu, oppii näkemään muitakin elämän asioita useista eri perspektiiveistä. (Eisner 2002, 75—90.)

Joskus on hyvä rikkoa rajojaan ja tehdä jotain uutta. Siihen tarvitsemme toisenlaisia ajattelumalleja ja luovaa asennetta. Mitä on luovuus? Miten se saadaan valloilleen? Jos näihin kysymyksiin olisi yksiselitteistä vastausta, termiä luovuus ei todennäköisesti enää olisikaan (Tuomikoski 1987, 162). Luovuus asuu meissä kaikissa (Aaltonen 2007, 170). Taide ja luovat menetelmät lisäävät usein ihmisten tehokkuutta ja tuottavuutta niiden kohdalla, jotka ovat sille avoimia (Laine 2012, 9). On kuitenkin olemassa paljon tukahduttavia, vääristeleviä ja lannistavia esteitä, jotka ovat uusien ideoiden tiellä. Usein nämä esteet ovat helppo siivota pois tieltä, jos ne on vain ensin tunnistettu. Tunne-elämään liittyvät esteet ovat yleensä hankalimpia myöntää ja niitä ei ole aina helppo voittaa, vaikka se olisi omaksi parhaaksemme. Kuitenkin on syytä tarkastella ongelmia avoimesti ja tietoisesti, ennen kuin niistä voi päästä eteenpäin kohti luovempaa elämäntapaa. (Raudsepp 1984, 49—50.)

Luovan prosessin luonteeseen kuuluu, että sitä on vaikea stimuloida. Koska ajattelun kulkua ei ole ennalta määrätty, prosessia ei voi nopeuttaa. Luovuutta ei voi lisätä, pakottaa tai kouluttaa. Sille voi vain antaa tilaa ja mahdollisuuksia, sekä toivoa että jotain tapahtuisi. (Tuomikoski 1987, 164.) Raudsepp (1984, 65) korostaa, että luovuus edellyttää myönteisten tunteiden korostamista, sekä sisäistä rauhaa. Myös Aaltonen (2007, 149) ajattelee, että luovuus syntyy levossa.

Teoksessa Kohtaamisia taiteen ja tutkimisen maastoissa lehtori Soili Hämäläinen (2003, 64—66) pohtii artikkelissaan tieteen ja taiteen tieteellisen tutkimuksen tekemistä. Taiteen erityispiirteitä on alettu huomioimaan myös tiedemaailmassa. Kirjoittaminen ei ole kaikille luontaisin tapa ajatella ja ilmaista itseään. On alettu pohtimaan, onko tietoa mahdollista siirtää seuraaville sukupolville myös taiteen avulla.

1.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimusta tehtäessä on tärkeä pohtia motiiveja useista näkökulmista, miksi on tärkeää tehdä tutkimus ja mikä tarkoitus sillä on (Walker 2004, 23). Opinnäytetyöni keskittyy vuorovaikutuksen ja taidetyöskentelyn tutkimiseen. Yhteistoiminnallisessa taideprojektissa vuorovaikutusta voi olla a) ohjaajan ja ohjattavan välillä b) ohjattavien kesken ja c) teoksen ja yleisön välillä. Tämän opinnäytetyön tutkimuskohteena on pääasiassa ohjaajan ja ohjattavan välinen vuorovaikutus, tässä tapauksessa aikuisen ja perhekodin nuoren välillä. Tutkimuksen loppuvaiheessa sivutaan myös teoksen ja yleisön välistä vuorovaikutusta, ja sen merkitystä taiteilijalle.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitä esteitä aidolle vuorovaikutukselle on ja miten asiaa voisi parantaa taidetyöskentelyn avulla. Asiaa tutkitaan esimerkkitapauksen kautta, jossa tehdään taideprojekti perhekodissa asuvan

nuoren kanssa. Taideprojekti tehdään yksilöohjauksessa rauhallisessa ympäristössä. Periaatteena on, että kaikissa työskentelyvaiheissa edetään nuoren ehdoilla. Projektissa on mahdollista yhdistää eri taidelähtöisiä menetelmiä, mutta oleellista on keskittyä seuraamaan nuoren omia mieltymyksiä ja löytämään hänen omia vahvuuksiaan, niin taiteen tekemisessä kuin vuorovaikutustaitojen kehittämisessä.

Keskeisiä kysymyksiä ovat:

- Miten taidetyöskentely parantaa vuorovaikutusta aikuisen ja perhekodin nuoren välillä?
- Kuinka luoda avoin ja turvallinen ilmapiiri vuorovaikutuksen syntymiselle?

1.2 Tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on luoda toimintamalli, joka hyödyntää erilaisia taidelähtöisiä menetelmiä vuorovaikutuksen parantamiseksi aikuisen ja perhekodin nuoren välillä. Kuinka kannustaa nuorta positiiviseen ajatteluun, omien vahvuuksien löytämiseen, sekä vuorovaikutustaitojen edistämiseen?

Tutkimus esittelee esimerkkitapauksen yksilölähtöisestä ohjaamisesta sekä antaa vinkkejä käytännön tilanteisiin, kuinka:

- voittaa nuoren luottamus
- toimia turvallisena aikuisena vuorovaikutustilanteessa.

2 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TIEDONHANKINTA

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen, eli laadullinen. Aineisto koostuu harjoittelupäiväkirjasta, perhekodin vanhempien haastatteluista, esimerkkitaupauksesta ja sen osallistavasta havainnoinnista taideteoksineen, sekä nauhoituksista taideprojektin aikana.

2.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita sellaisista asioista, joita ei voi määrällisesti mitata. Lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja ymmärtäminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152.) Tässä opinnäytetyössä tutkitaan vuorovaikutuksen kehittymistä ja luottamussuhteen syntymistä, joten tieto on vahvasti kokemusperäistä.

Tyypillistä laadulliselle tutkimukselle on valinnanvapaus ja sille perustuva kulttuurinen elämänmuoto. Oleellista on ajatuksien, tunteiden ja arvojen sisältämien merkityksien tulkitseminen ja ymmärtäminen. (Tuomivaara 2005.)

2.2 Tutkimuskohde

Yksilölähtöinen projekti toteutettiin ammatillisessa perhekodissa. Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Avohuollon tukitoimiin ryhdytään viipymättä, jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Sijaishuolto järjestetään, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1§, 34§, 40§.)

Ammatillinen perhekoti on perhehoidon ja laitoksen väliin sijoittuva sijaishuoltomuoto. Se on yksityinen palvelu ja luvanvaraista toimintaa, jota valvotaan. Aluehallintoviranomaiset myöntävät luvat toimiville perhekodeille alueittain. Yleensä ammatillisessa perhekodissa asuu kaksi hoidosta ja kasvatuksesta vastaavaa henkilöä, jolloin perheessä voi olla enintään seitsemän lasta. Vastuuhenkilöille on säädetty kelpoisuudet sosiaalihuoltolaissa. Lisäksi ammatillisen perhekodin perustajan on osattava yritysmaailmaan liittyvät perusasiat. Ammatillinen perhekoti on yksityiskoti, jolle on säädetty tiettyjä rajoituksia, jotta se voisi toimia turvallisena lasten hoito- ja kasvatusta paikkana. (Sosiaaliportti 2011.)

Harjoitteluni aikana tutustuin ammatillisen perhekodin kuuteen lapseen ja nuoreen. He olivat huostaan otettuja avohuollontoimenpiteenä tai sijoitettuna pidempiaikaisesti. Lapset ja nuoret tulivat haastavista oloista monista eri syistä. (Henkilökohtainen tiedonanto 23.1.2014). Näkemykseni mukaan jokainen lapsi ja nuori on arvokas ja ainutlaatuinen yksilö taustasta riippumatta. Toteutin taideprojektin murrosikäisen nuoren kanssa, jatkossa käytän hänestä peitenimeä Matti, yksilöllisyyden suojaamiseksi. Perhekodin vanhemmilta sain tukea uusien asioiden oppimisessa koko harjoittelu- ja opinnäytetyöprosessin ajan.

2.3 Tutkimusaineisto

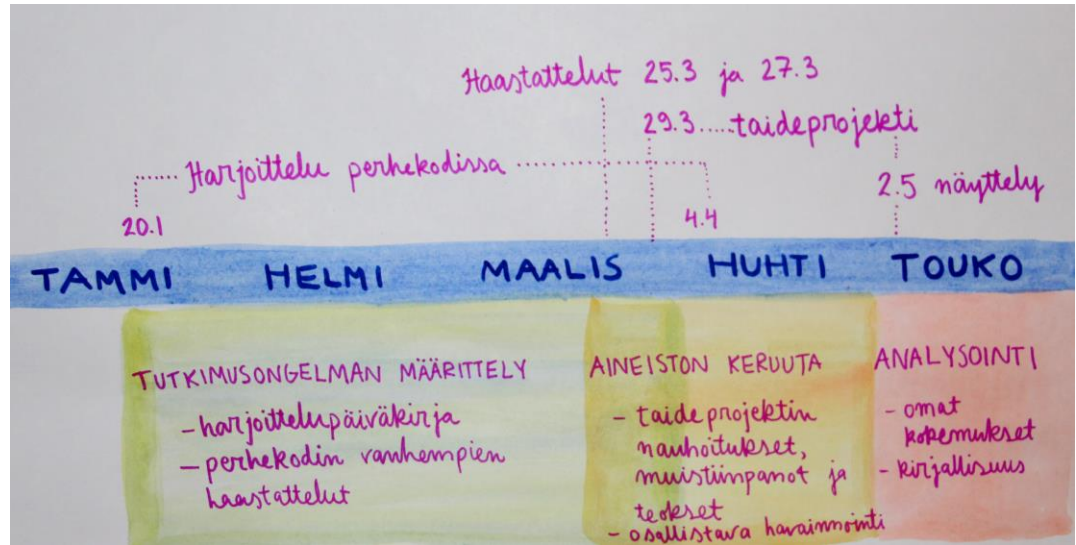
Aineisto kerättiin harjoittelun alusta 20.1.2014 lähtien aina taideprojektin päättymiseen 2.5.2014 asti. Tutkimusongelman määrittelyä varten pääasiallinen aineisto koostuu kokemuksistani harjoittelun aikana, joita olen merkinnyt muistiin päiväkirjamerkinnoin. **Tutkimuspäiväkirjan** avulla tutkijan on helpompaa palata raportointivaiheeseen jo aikaisemmin tapahtuneisiin tilanteisiin ja kirjoittaa tieto sen hetkistä tapahtumista mahdollisimman todenmukaisesti (Walker 2004, 11). Kuvassa 1 havainnollistetaan tutkimusprosessin eteneminen aikajanalla.

Asiantuntijahaastattelut ovat perhekodin vanhemmilta saatuja vinkkejä luottamuksellisen vuorovaikutuksen syntymiseen perhekodin nuoren kanssa ennen taideprojektin aloitusta. Haastattelut toteutettiin perhekodissa puoli-strukturoidulla haastattelulla, mikä tarkoittaa sitä että haastattelulle oli olemassa alustavat kysymykset (liite 4). Haastattelun avulla saa henkilökohtaista tietoa ja kokemukseen perustuvaa hiljaista tietoa. Haastattelussa on ratkaisevaa, kuinka tutkija osaa tulkita haastateltavan vastauksia ja löytää niistä merkityksiä. Pulmallista on haastattelun tilannesidonnaisuus, jossa ympäristö vaikuttaa haastattelun laatuun. (Hirsjärvi ym. 2004, 196.)

Tutkimushenkilöksi valikoitui perhekodin kuudesta lapsesta vain yksi, joka todella teki taideprojektin loppuun asti. Suostumusten (liitteet 1, 2 ja 3.) saaminen oli monivaiheinen prosessi, jossa useimmat ehdokkaat karsiutuivat pois jo lähtömetreillä. Tämä korostaa lastensuojelun piirissä olevien asiakkaiden herkkyyttä ja luottamuksen rakentamisen vaikeutta. Joissain tapauksissa suostumus lapselta saatiin, mutta huoltajalta ei. Toisessa taas huoltaja oli kiinnostunut, mutta lapsi ei.

Osallistumalla taidetoimintaan tutkija saa havaintojensa lisäksi omakohtaisen kokemuksen aiheesta. Tutkija ei ole ainoastaan ulkopuolinen havainnoija, vaan hän on itse mukana toiminnassa ja aineiston tuottamisessa (Walker 2004, 18). **Taideprojektin** aikana aineistoa kerättiin nauhoittamalla ohjaajan ja ohjattavan välisiä tapaamisia, sekä täydentämällä kokemuksia tutkimuspäiväkirjan avulla. Myös taideprojektin **teokset** ovat osa aineistoa, sillä ne ovat suuressa roolissa vuorovaikutuksen syntymisessä. Luovan prosessin ainekse-

na oleva tunne on usein loogisen kielen ulottumattomissa (Tuomikoski 1987, 163), joten teokset ovat perustellusti osa aineistoa.

Kuva 1. Opinnäytetyöprosessin eteneminen aikajanalla kuvattuna.

2.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kvalitatiivisen tutkimuksen laadun takaavat hyvät perustelut ja tutkimuksen looginen eteneminen (Tuomivaara 2005). Yleisesti ottaen taidetta sisältävää tutkimustyötä kritisoidaan sen subjektiivisuudesta. Tutkijan oma persoona, kokemukset, taidekäsitys ja maailmankuva vaikuttavat niin tutkimuksen rajaamiseen, kuin sen tuloksiin (Haveri 2012, 23). Triangulaatiolla tarkoitetaan erilaisten menetelmien, tutkijoiden, tietolähteiden tai teorioiden yhdistämistä. Tässä opinnäytetyössä hyödynnetään erilaisten näkökulmien yhdistämistä monipuolisen aineiston myötä, mikä vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta. (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen 2009, 16.)

Eräs luovuuteen liittyvä haaste on osata kuunnella ja tulkita toisen tekemää (Hakala 2002, 150). Taiteilija, tutkija ja tavallinen katsoja saattavat nähdä samassa teoksessa aivan eri merkityksiä (Haveri 2012, 28). Tässä opinnäytetyössä korostuvatkin tutkijan omat kokemukset ja tunteet projektin etenemisen aikana. Kohdehenkilön oma ääni tulee myös vahvasti esille tutkimuksessa. Kohdehenkilön kuulemiseen liittyviä haasteita käsitellään tarkemmin myöhemmin.

Tutkimuksen eettisyyden takaamiseksi tutkittavalta ja hänen huoltajaltaan pyydettiin kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Heille annettiin mahdollisuus kieltäytyä osallistumisesta missä vaiheessa tahansa, syytä ilmoittamatta. Perhekodin vanhemmilta kysyttiin suullinen lupa haastatteluihin. Kaikki tutkimukseen osallistuneet ovat myös saaneet lukea opinnäytetyön, jonka sisällön he ovat kukin omalta osaltaan hyväksyneet.

Kohdehenkilön anonymiteetin säilyttäminen on yksi tärkeimmistä seikoista tutkimuksen eettisyyden kannalta. Mäkelän (1987) mukaan tutkija on vastuussa mahdollisista seurauksista, joita tutkimus saattaa tutkittavalle aiheuttaa. Kun käytetään standartoituja tiedonkeruumenetelmiä, eettiset ongelmat ovat etukäteen määriteltävissä ja ratkaistavissa. (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen 2009, 20—21.) Eettisyyden tässä tutkimuksessa takaa se, ettei kohdehenkilöstä paljasteta mitään yksityiskohtia, mitkä saattaisivat paljastaa hänen henkilöllisyytensä. Lisäksi perhekodin anonymiteetti on turvattu.

3 VUOROVAIKUTUKSEN HAASTEELLISUUS PERHEKODISSA

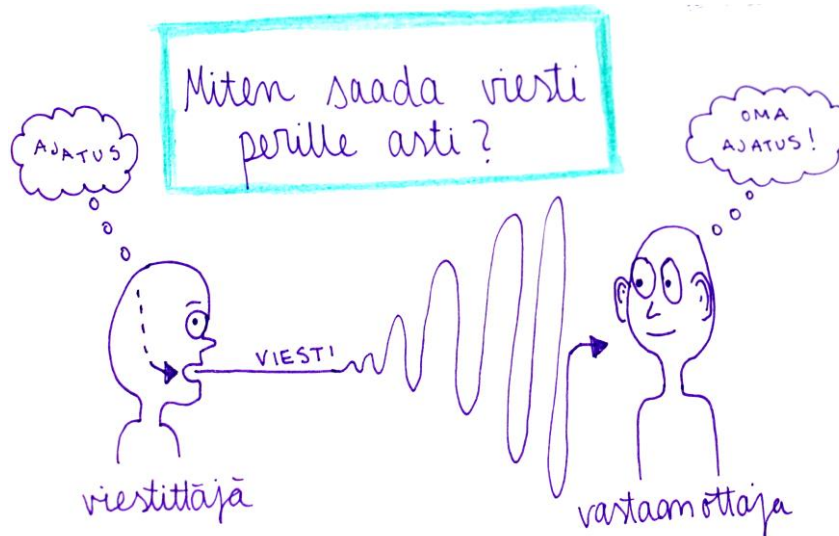
Aloittaessani harjoittelun ammatillisessa perhekodissa, olin aluksi paljon havainnoijan roolissa. Ympäristö oli itselleni uusi ja arvaamaton, ja minun piti pinnistellä keskittymiseni äärimmilleen pysyäkseni mukana arjen juoksussa. Kuka oli kuka, mitä kenenkin piti tehdä, milloin ja missä? Mielessäni oli usein myös kysymys miksi? (Päiväkirjaote 1.)

KÄÄK! Pää sekoaa. Todellakin menoa ja melskettä. No, se sopii mulle!

Vähitellen asiat kuitenkin muuttuivat myös itselleni suotuisammaksi. Totuun perheen nopearytmiseen arkeen ja äkillisesti muuttuviin tilanteisiin. Toisaalta myös perheen rutiinit helpottivat omaa sopeutumistani uuteen toimintaympäristöön. (Päiväkirjaote 2.)

On tosi tarkkaa, et kaikki menee niinku rutiinien mukaa, koska muuten pakka leviää käsii tosi iisisti!

Perhekodin moniammatillinen ympäristö vaati aikaa ja opettelua, kunnes ymmärsin kaikkein oleellisimman asian ihmisten välisten suhteiden syntymisessä ja kehittämisessä. Tämä oli tietenkin vuorovaikutus. Se oli avaintekijä monien tilanteiden onnistumiseen, ja toisaalta epäonnistumiseen. Pohdin, millä tavalla viesti tulisi ilmaista, jotta sen vastaanottaja saisi viestin mahdollisimman samankaltaisena, kuin viestittäjä on tarkoittanut (kuva 2.). Vuorovaikutusprosessi on monien tekijöiden summa. Ei siis ole mikään ihme, että joskus viesti ei tunnu menevän perille.

Kuva 2. Miten saada viesti ymmärrettävästi siirrettyä?

3.1 Vuorovaikutuksen tärkeys

Vuorovaikutus on edellytys elämän jatkuvuudelle. Kaikki elollinen luonto on vuorovaikutuksessa keskenään, mutta vain ihmisten tiedetään olevan itse tietoisia vuorovaikutuksestaan. Suuri osa ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta on tiedostamatonta. (Launonen 2007, 6.)

Vuorovaikutustaidot perustuvat aivojen kehittyneisyyteen ja opitut sosiaaliset taidot sulautuvat vähitellen osaksi ihmisen persoonaa (Kauppila 2011, 21). Kalhaman, Kitolan ja Walamiehen (2006, 21) mukaan identiteettimme muotoutuu vuorovaikutuksessa. Määrittelemme siis oman itsemme toisten kautta ja heidän välityksellään. Mitä varhaisemmassa vaiheessa päästään vaikuttamaan yksilön ja ympäristön väliseen vuorovaikutukseen, sitä paremmat edellytykset on saavuttaa ehjä, positiivinen ja jatkuva kehitys vuorovaikutustaitojen ja viestinnän edistämiseksi (Launonen 2007, 49). Jäin pohtimaan perhekodein lapsia ja nuoria, joilla tuntui olevan vaikeaa uuden ihmisen kohtaaminen. Tämä ilmeni katsekontaktin välttelyä, hiljaisuutena, tilanteesta pakeneemisella tai vastaavasti uhmakkuutena. Mietin, kuinka he voivat ikinä kokea itseään tärkeäksi ja hyväksytyksi, jolleivät he kehity taitavammiksi vuorovaikutustilanteissa.

Sosiaalisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan ihmisten välistä toimintaa eri ympäristöissä. Viestinnän tavoitteena on välittää tietoa, jonka avulla voidaan kuvailla asioita ja ilmiöitä. Ihmiset pystyvät puheen avulla ilmaisemaan tunteitaan ja mielihalujaan. Sanoja käyttämällä paljastetaan samalla arvoja ja asenteita. Hyvän viestinnän avulla voi kehittää itseään ja yhteiskuntaa. Minäkuvan ja itsetunnon häiriöt voivat olla yksi syy viestinnän vääristymiseen. Aikaisemmat kielteiset kokemukset voivat vaikuttaa niin paljon, että uutta mahdollisuutta positiivisen kokemuksen syntymiseen voi olla vaikea antaa. (Kauppila 2011, 19, 25—28, 32.)

Vuorovaikutus on siis kanssakäymistä ympäristön kanssa. Dialogi edellyttää vastavuoroisuutta, tasavertaisuutta ja se on aina tapauskohtaista. Dialogi ei tarkoita ainoastaan mielipiteiden vaihtoa, vaan se liittyy paljon laajempaan kokonaisuuteen: yksilönä olemiseen, kasvamiseen, ajattelun kehittymiseen ja tiedon jäsentelyyn. (Kalhama 2006, 122—123.) Tarvitsemme toisiamme kehittyäksemme ja kasvaaksemme.

Kielellinen taito liittyy vahvasti elämänhallintaan kulttuurissa. Viestintätilanteet auttavat ymmärtämään kulttuurin merkityksiä, ja samalla tulemme itse ymmärretyksi. (Kalhama ym. 2006, 21—26.) Sekä sanallinen, että sanaton viestintä ovat aina kulttuurisidonnaisia (Silvennoinen, 23). Kieli ilmentää kulttuuria, jossa elämme. Ilman kielen hallintaa ja kulttuurin tuntemusta ihmisellä ei ole edellytyksiä toimia yhteiskunnassa sosiaalisena olentona. Kieli on väline ajatusten tiedostamiseen, sekä niiden jakamiseen. Kulttuuri ja kieli kehittyvät käsi kädessä, ne vaikuttavat molemmat toinen toiseensa. (Kalhama ym. 2006, 21—22.)

3.2 Vuorovaikutuksen edellytyksiä ja ongelmia perhekodissa

Hyvät vuorovaikutustaidot edellyttävät hyviä viestintätaitoja (Kauppila 2011, 25). Viestintätaitoja pystyy hyvin harjoittelemaan, joten puhearkuutta ei pidä sivuuttaa ajatellen, että se johtuu vain jostakin luonteenpiirteestä. (Launonen 2007, 58—59.) Vuorovaikutukseen ei kuitenkaan voi pakottaa ketään, vaan yksilön pitää kokea siihen jokin omakohtainen motiivi. Eri ihmisiä motivoivat erilaiset asiat, mutta vuorovaikutus yleensä syntyy, jos asia koetaan jollain tapaa merkittäväksi, olennaiseksi, elämäkselliseksi, viihdyttäväksi, mielenkiintoiseksi, opettavaiseksi tai tärkeäksi. (Kalhama 2006, 130.) Tämä asia tuli ilmi myös perhekodissa (päiväkirjaote 3).

Kun minun piti jutella tyttöjen kanssa oikein kunnolla, siinä kävi lopulta niin, että likat kikatti vaan omia juttujaan ruokapöydässä ja minä jäin ihmettelemään, että miten tässä nyt näin kävi? Kaikki vaikuttaa kaikkeen.

Pohdin, millä tavalla olisin voinut saada lapsiin ja nuoriin yhteyden ja miten heissä voisi herättää omakohtaisen mielenkiinnon uusien asioiden oppimiselle? Tämä oli todella turhauttavaa, sillä koin itse hyvin harvoin onnistumisen kokemuksia. (Päiväkirjaote 4.)

Puuh. Onks pakko jaksaa? Mie oon nii poikki nytte. Ja poikki oon. On pakko jaksaa.

Puhuttaessa on aina tärkeää artikuloida sanat selkeästi ja kuuluvalla äänellä. Sanojen tulee olla toiselle ymmärrettävissä olevia, ja usein sanavalintoihin kannattaakin kiinnittää erityistä huomiota. (Dunderfelt 2001, 19.) Perhekodissa minun oli joskus vaikea ymmärtää mistä toiset puhuivat, sillä toimintaympäristö oli itselleni uusi ja termit olivat minulle vieraita (päiväkirjaote 5).

Taas mun piti kysyä mikä se on ja mitä se tarkoittaa? Muttaku pitää ottaa selvää!

Huumori on yleensä voimavara, mutta mikäli kuulija aina laskee leikkiä, siitä voi syntyä ongelma. Jotkut asiat on otettava vastaan sen ansaitsemalla vakavuudella (Kauppila 2011, 32). Tämä ongelma näkyi perhekodin arjessa lähes joka päivä. Kun nuorelta kysyttiin esimerkiksi hänen omaan tulevaisuuteensa liittyvää asiaa, hän saattoi vain kikatella ja hykerrellä sanomatta selvää vastusta lainkaan. Toinen vastausvaihtoehto oli (päiväkirjaote 6):

Emmä tiä. Ei kiinnosta.

Vuorovaikutustaitoja kannattaa harjoitella ja ylläpitää, sillä nekin vaativat käyttöä. On tärkeää oppia luottamaan ja osoittamaan luottamusta. Pitää olla itselleen armollinen ja antaa aikaa asioiden opetteluun. Kukaan ei ole seppä syntyessään. Ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen määrä ja laatu vaikuttavat sen tehokkuuteen. (Kauppila 2011, 80—81.) Joskus tahto vuorovaikutukseen löytyi, mutta fyysiset rajat tulivat vastaan. Ihmisten kanssa työskentely ja jatkuva vuorovaikutus olivat rasittavia (päiväkirjaote 7).

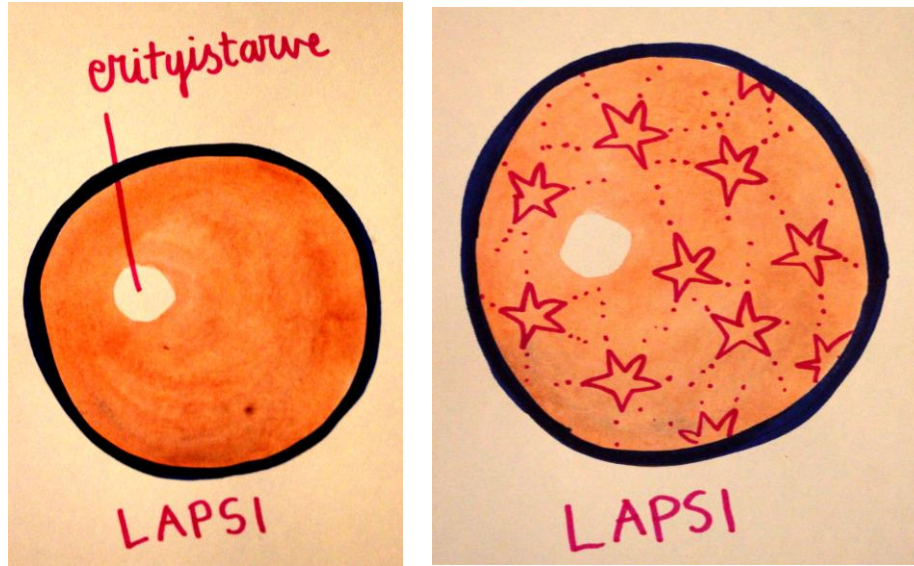
X halus ite läksypapua... ja nukahti sitten kesken kaiken. Hmm.

Nuorten oli vaikea katsoa minua suoraan silmiin keskustelutilanteessa ja he välttelivät liian lähellä olemista. Raatikaisen (1987, 49) mukaan vuorovaikutustilanteessa onkin tärkeä ottaa huomioon oma- ja toisen vaatima tila. Toisaalta, nuoret osoittivat merkkejä myös jonkinlaisesta kaipuusta kosketukseen, silloin kun se sopi heille. Eräällä nuorella oli tapana tulla tökkimään minua kylkeen, mikä sinällään ei tuntunut mukavalta, mutta ajatus siitä, että nuori uskalsi tulla lähelleni, oli mukava. Kokonaisvaltaisen kehityksen tukemiseksi muutkin aistikanavat on hyvä ottaa huomioon.

Tunneasti on oleellisempi viestintätilanteessa kuin monesti ajatellaan. Kosketuksen kautta välitetään tärkeitä viestejä perusturvallisuudesta ja välittämisestä. (Launonen 2007, 59—65.) Dunderfeltin (2001 28—32) mukaan tunneviestintään kuuluvat tunteet, tunnelmat ja olotilat. Se on sanatonta viestintää, mutta vaikuttaa jatkuvasti. Ilmapiiri aistitaan ja sillä on suuri merkitys vuorovaikutukseen. Usein tunneviestintään kuuluvista ilmiöistä voi olla vaikea keskustella, aiheiden herkkyyden takia ja myös siksi, että tilanteelle saattaa olla hankala löytää sanoja. Tunneviestintään vaikuttavat henkilön persoona, aihe josta puhutaan ja tilanne, jossa keskustelu tapahtuu.

Kaikilla perhekodissa tapaamillani lapsilla ja nuorilla oli omia erityistarpeita. En kuitenkaan kysellyt yksilöiden taustoista enempää. Tärkeämpää oli nähdä lapsi kokonaisuutena (kuva 3.). Selvisimme arjen juoksusta aivan hyvin ilman tarkkoja diagnooseja. Jos joku asia mietitytti, siitä otettiin selvää keskustelemalla. (Päiväkirjaote 8.)

Diagnosointi leimaa kaikkia nykyajan lapsia... Et kysymällä selviää paljo paremmin.

Kuva 3. On harmillista jos lapsessa nähdään vain hänen erityistarpeensa, vaikka se olisi vain pieni osa koko lasta. Vuorovaikutustilanteessa helpottaa, jos näkee myös yksilön ainutlaatuisuuden, positiiviset asiat ja vahvuudet.

Toisten ihmisten kanssa voi tuntea heti vuorovaikutuksen toimivan paremmin kuin jonkun toisen. Ihmisistä välittyy fyysisten merkkien lisäksi vielä hienovaraisempaa tietoa viestijän katseesta, olemuksesta ja esimerkiksi puheen painotuksesta. Ratkaisevaa ei ole itse ele tai ilme, vaan sen laatu ja merkitys. Positiivisen yhteyden voi oppia myös rakentamaan. (Dunderfelt 2001, 22—27.) Kaikista ihmisistä ei tarvitse pitää, mutta kaikkien kanssa on tultava toimeen.

Jonku kanssa ei koskaa tuu semmosta välitöntä, ja niinku semmosta suhdetta et vois sanoo, et ollaa iha täysin rehellisiä ja sanotaa asiat niinku ne on. Mut se on luonnekysymys. Et ei mun mielest kaikkien kans tarttekaa syntyä semmosta. Me ollaa ihmisiin, ollaa erilaisii. (Perhekodin vanhemman haastattelu 1.)

Kuvaan kokemuksiani epäonnistuneista vuorovaikutustilanteista perhekodissa vuorovaikutuspuun avulla (kuva 4.). Puun juuressa ovat vuorovaikutukseen vaikuttavat tekijät, ja lehvästössä on vuorovaikutuksen ilmenemismuotoja.

Kuva 4. Heikko vuorovaikutuspuu.

3.2.1 Kuuntelemisen jalo taito

Kuuntelun tehtävänä on vastaanottaa toisen antama viesti. Aktiiviseen kuunteeluun ei riitä pelkkä sanojen vastaanottaminen, vaan myös viestin sisältöä tulee pohtia ja tulkita. Tarkkaavainen kuuntelija ottaa vastaan tietoa kaikilla aisteillaan ja on kiinnostunut puhujan viestistä. (Kauppila 2011, 182—185.) Emme kuitenkaan voi millään havaita kaikkea yhtä aikaa. Ympäristössämme on yksinkertaisesti niin paljon informaatiota. Niinpä yksilö jatkuvasti valikoi havaintojaan. Tämä on voi johtaa siihen, että osa olennaista tietoa jää kuulematta. (Silvennoinen 2004, 92—93.) Koin, että etenkin perhekodissa minun oli vaikea vastaanottaa kaikkia viestejä yhtä aikaa. Kuuntelu oli silti ensimmäinen askel, jolla pääsin lähemmäs perheen nuoria ja lapsia (päiväkirjaote 9).

Perhekodin vanhemmat läks jossai vaihees, ni lapsilt tuli sit kauhee paadatus, et heitä aina vaa määrällään! Ja ettei saa edes kunnan ruokaa. Minä siinä vaa kuuntelen. Ja oi voi sitä kysymysten tulvaa! Mistä finnit tulee? Mitä sukupuolitauteja on? Pitääkö kertoa vanhemmille jos seurustelee? Harkassa mielenkiintosiin ilta aikoihin!

Viestin vastaanottaminen voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen. Aluksi syntyvät aistihavainnot, jonka jälkeen ne tulkitaan aivoissa. Lopuksi annetaan merkitykset tulkinnoille, eli se muuttuu osaksi omaa ajattelua. Kuuntelu ratkaisee viestinnän onnistumisen. Kuunteluun sisältyy sanojen ymmärtämisen lisäksi sanattoman eli non-verbaalisen viestinnän havainnointi. (Silvennoinen 2004, 91, 112.)

Tavallisia syitä kuuntelun epäonnistumiseen ovat:

- keskittymisen puute
- ennakko-odotukset, kielteinen suhtautuminen puhujaan
- oma innostus puhumiseen
- valikoiva kuuntelu.

(Silvennoinen 2004, 114.)

Huomasin ajan kuluessa, että mikäli halusi saada yhteyden perhekodin nuoriin, minun todella piti keskittyä tilanteeseen kokonaisvaltaisesti ja huomata myös sanattomat viestit. Lisäksi tilannetta helpotti, jos pystyin samaistumaan tilanteeseen ja kuvailemaan asiaa vakuuttavasti niin, että nuori huomasi, että olin ymmärtänyt asian.

Covey (1992) antaa esimerkkejä siitä, kuinka voit esittää aidosti kuuntelevasi puhujaa:

- Toista mitä puhuja sanoi.
- Muotoile viestin sisältö omin sanoin.
- Kuvaile ja heijasta puhujan tunteita ja tunteita.
- Muotoile puhujan sanoma uusin sanoin, sekä kuvaile tunteita ja tunteita.

(Silvennoinen 2004, 116—117.)

Toisinaan minusta tuntui siltä, vaikka kuinka yritin aktiivisesti kuunnella ja olla läsnä tilanteessa, etten voinut vaikuttaa vuorovaikutuksen päättymiseen. Runsaatkin keskustelutilanteet saattoivat loppua aivan yllättäen ja varoittamatta. Jos nuori itse päätti keskustelun olevan ohi, sitä oli enää hyvin vaikea jatkaa. (Päiväkirjaote 10.)

Eiku sä kerrot kumminki eteenpäi. Ei mitää.

Keskustelutilanteet epäonnistuivat monta kertaa ja useista eri syistä. Vaikka kuulija kuulisi sanat oikein, hänen voi olla vaikea hyväksyä niiden sanomaa (Kauppila 2011, 30). Näin kävi myös minulle joskus. Kuulin, mitä lapset puhuivat, mutta en ymmärtänyt, mistä oikein oli kysymys. Viesti voi siis vääristyä kuulijan ajattelun johdosta. Sama ilmiö kävi myös toisinpäin, jos en puhunut tarpeeksi selkeästi, lapset vääristelivät sanomiansi helposti. (Päiväkirjaote 11.)

On puhuttava selkeästi ja yksinkertaisesti. Pidettävä lupaukset. Ei luvattava liikoja! Ei pidä jättää mitään tulkinnanvaraa sanomisiin.

Yksi alkeellisimmista keinoista sivuuttaa viesti on kieltää se kokonaan. Samoin viestiä voidaan liioitella tai vähätellä. Tällöin vuorovaikutus käy todella hankalaksi ja epäaidoksi. (Kauppila 2011, 30—31.) Monesti koin kuulluksi tulemisen todella vaikeaksi. Esimerkiksi siivouspäivänä kaikki sanomiseni tuntuivat lipuvan suoraan toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos. En kuitenkaan halunnut myöskään huutaa tai muuten käyttäytyä hullusti pelkästään sen takia, että minua kuunneltaisiin. Jopa asioiden kuulemiseen on löydettävä motivaatio aivan itse, puhumattakaan asioiden ymmärtämisestä.

3.2.2 Miten onnistua viestinnässä

Se, että tuntee itsensä ja osaa ajatella empaattisesti, auttaa huomattavasti viestintätilanteessa. Tarvitaan tunneälyä ja tuntosarvia. Sen lisäksi, että osaa tunnistaa tunteita, pitää myös osata säädellä niitä tarpeen vaatiessa. Iloisuus ja myönteisyys tarttuvat siinä missä pahantuulusuuskin. Kannattaa siis miettiä asennettaan jo etukäteen, ennen puhetta. Onnistunut vuorovaikutus vaatii myös jatkuvaa kehittämistä ja harjoittelua – se että pysyy motivoituneena ja innostuneena elämänoppijana, kannustaa myös toista osapuolta. (Silvennoinen 2004, 53—61.)

Olin harjoittelun aikana usein väsynyt ja minusta tuntui, että jo pienen hymynteiden piti tehdä paljon töitä. Perhekodissa tämä huomattiin helposti. Omien tunteiden säätely olikin yksi suurimmista oivalluksista, miten pystyin omalta puoleltani olemaan kannustavampi ja iloisempi vuorovaikutustilanteissa.

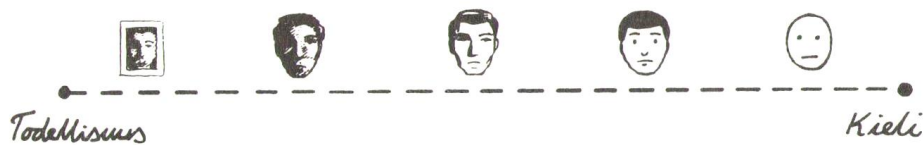
Dunderfeltin (2003, 30—31) mukaan syyttely ja asioiden turha voivottelu eivät juuri paranna vuorovaikutustilannetta. Ihmisillä tuntuu olevan luontainen tarve suurennella ja ylianalysoida tilanteita. Nämä eivät kuitenkaan johda keskustelua ainakaan positiivisempaan suuntaan eteenpäin. Myös toisen mustamaalaaminen ja haukkuminen voivat tuntua hetkeksi helpottavilta, mutta pitkällä aikavälillä se yleensä kostaatuu.

Kauppila (2011, 29) esittää kymmenen ideaa viestinnän onnistumiseksi:

1. Ole varma siitä, mikä on viestisi sisältö.
2. Pohdi etukäteen viestin tavoite, eli mihin pyrit.
3. Ota huomioon häiriötekijät ja tilanne.
4. Tarkkaile omaa viestintääsi.
5. Pohdi viestiä myös vastaanottajan näkökulmasta.
6. Varmista, että sanaton ja sanallinen viestintä ovat sopusoinnussa keskenään.
7. Käytä kielikuvia ja vertauksia.
8. Ole ymmärrettävä.
9. Konkretisoi viestisi.
10. Kuuntele ja huomioi palaute.

4 TAIDE VUOROVAIKUTUKSEN TUEKSI

Jään pohtimaan vuorovaikutuksen haasteita omista lähtökohdistani ja omien kokemuksieni pohjalta. Mietin mitkä tilanteet ovat opettaneet minua ja minkä ansioista olen oppinut paremmaksi viestinnässä ja vuorovaikutuksessa, silloin kun sanat eivät ole riittäneet. Vastausta minun ei tarvinnut kauaa pohtia, sillä erilaiset taiteelliset menetelmät ovat aina olleet tukeni ja turvani. Usein taide kuvailee asiaa paremmin kuin pelkkä kieli (kuva 5.). Uskon, että jokaiselle meistä löytyy jokin ominainen taiteen muoto, joka helpottaa omaksi itseksi tulemistä ja omana itsenä olemista.

Kuva 5. McCloudin mukaan (Kupiainen 2007, 42) puhuttu kieli on huomattavasti pelkistetympää kuin todellisuus. Eri taidelähtöiset menetelmät antavat mahdollisuuden kuvailevampaan viestintään.

4.1 Taide osaksi jokaisen arkea

Taide -käsitteelle on vaikea luoda yksiselitteistä määritelmää. Se voidaan käsitellä ihmisen tekemiksi teoksiksi tai kulttuurituotteeksi. Yleensä taiteen tunnistaa, kun sen kohtaa, mutta sitä voi olla vaikea ymmärtää ja pukea sanoiksi. Melkein mikä tahansa voi olla taidetta, kun sitä tarkastellaan oikeasta näkökulmasta. (Haveri 2012, 19.) Taide on tapa ilmaista itseään ja toteuttaa luovuuttaan. Taiteelle on ominaista käsitellä ihmisenä olemisen kysymyksiä kokonaisvaltaisesti. (Liikanen 2010, 36.) Taide voi koskettaa kaikkia aistejämme; maku-, näkö-, tunto-, kuulo- ja hajuaistia. Taiteen tekemisessä kaikki on mahdollista, vain mielikuvituksemme on rajana. Virheet, yritykset ja erehdykset ovat sallittuja. Taiteen eri muodot ja materiaalit määräävät rajat, joissa liikutaan, mutta luovat myös uusia mahdollisuuksia mielikuvituksen kehittämiseen. (Eisner 2002, 4—5, 12, 19.)

On osoitettu, että mitä luovempia ihmisten toiminta ja kokemukset ovat, sitä tyydyttävämmäksi he kokevat elämänsä (Raudsepp 1984, 12). Kiinnostus taidetoimintaa kohtaan säilyy läpi elämän, vaikka elin- ja asuinympäristö muuttuisivat. Tämä koskettaa myös lastensuojelun piirissä olevia lapsia ja nuoria. Taidetoiminta voi toimia syrjäytymistä ehkäisevänä toimintana, tai hoitomuotona. (Liikanen 2010, 25.) Tuomikosken (1987, 25) mukaan taiteen maailmassa ihminen on vapaa.

4.2 Taide viestijänä

Pohdin, kuinka paljon perhekodin lapset ovat tottuneet viestimään muulla tavalla kuin puhumalla. Olisiko taidetyöskentely lainkaan ominaista heille? Perhekodin vanhemman haastattelussa (2) tuli ilmi, että osa lapsista tekee mielellään taidetta:

Onha esimerkiksi joitaki asioita, mitä jotkut tykkää piirtää tai kirjottaa, et nehä on hyvii.

Taide ei voi viestiä silloin, jos sillä ei ole yleisöä. Tarvitsemme siis vuorovaikutusta monessa suhteessa. Kuulija on korvaamaton osapuoli niin taiteessa, kuin muussa vuorovaikutuksessa. Teoksen tulikitsemiseen pätee osittain samat säännöt kuin viestinnässä yleensä. Ihminen havaitsee usein vain itselleen tutut piirteet ja ominaisuudet. Tarvitsemmekin erityistä kykyä taideteoksen havaitsemisessa. Teokset saavat erilaisia merkityksiä, kun niitä tarkastellaan eri kulttuurissa ja eri aikakautena. (Dewey 2010, 132, 134, 158—159.)

Tässä informatiivisessa maailmassa joka puolella voi nähdä erilaisia viestejä. Ne voivat olla taideteoksia tai jotakin muuta luovaa toimintaa. Vuorovaikutuksessa maailman kanssa, jatkuvien uusien kokemusten kautta, jostain elementeistä voi tulla kiinteä osa itseämme (Dewey 2010, 130). Ajattelen, että taidetta tehdessä ja sitä tulkittaessa on mahdollista oppia jotakin korvaamattoman tärkeää itsestämme ja muista. Mikä voisi olla taidetta oivallisempi väline vuorovaikutuksen parantamiseen?

5 TAIDeprojektin KULKU

Tässä luvussa esittelen tekemäni taideprojektin perhekodin nuoren kanssa. Jotta projektin kulkua olisi helpompi ymmärtää, olen antanut kohdehenkilölle peitenimen Matti. Kuvailen vuorovaikutussuhteen kehittymistä ja kokemuksemiä myös omasta näkökulmastani taideprojektin ohjaajana.

5.1 Lähtöasetelma

Saatuani suostumukset taideprojektin toteuttamiseen aloitin heti projektin suunnittelun. Tietenkään lopullinen taideprojektin tulos ei voinut olla täysin etukäteen suunniteltu. Luovan prosessin luonteeseen kuuluu, että tulos voi olla jotain yllättävää ja uutta. Tämä ei silti tarkoita, ettei projektin kulkua suunnitella lainkaan.

Turvallisuutta luo tieto siitä mitä seuraavaksi tapahtuu. Ohjaajan on osattava etukäteen määritellä tapahtumien kulkua ja tarvittaessa joustaa tilanteen edellyttämällä tavalla. Mikäli ohjattava saa itse vaikuttaa ohjauksen kulkuun, se tietysti motivoi osallistumaan intensiivisemmin. Innostumisen ilo kertoo ihmisen taidosta hyödyntää omaa persoonaansa. Kun on motivoitunut, myös suorituskeho on taattu. (Raatikainen 1990, 32—33.)

Ohjaaja määrittelee ensimmäiseksi tehtäväalueen. Näin hän voi huomioida ympäristön mahdollisuudet ja muotoilla organisaation rakennetta. Onnistumisen edellytyksenä on, että kaikki tieto ja tekeminen on selvillä ja tavoite kirjas. Tehtäväaluetta ei kuitenkaan määritellä kerralla, vaan prosessi on jatkuva. Määrittely on tarkistettava aina vallassa olevan tilanteen ehdoilla. (Hakanen 1980, 186.)

Hakanen (1980, 187—188) jakaa luovan tehtävän edellytykset ulkoisiin ja sisäisiin perusedellytyksiin. Ulkoisia edellytyksiä ovat:

- parhaat mahdolliset aineelliset olosuhteet, esimerkiksi riittävä aika prosessin toteutukseen, sekä hyvät materiaalit ja tarvittaessa apuvälineitä
- erinomaiset henkiset olosuhteet, eli luovaan työhön inspiroiva ilmapiiri.

Sisäisiä perusedellytyksiä ovat:

- riittävät perustaidot tehtävän suorittamiseen – ohjaajan tehtävä osata arvioida tämä
- kaikkien osallisten omistautuminen, eli tarve saada tehtävä tehdyksi
- hyvä yhteishenki.

Suunnittelin projektin siihen vaiheeseen, että aluksi kartoittaisimme lähtötilanteen. Mitä Matti oli ennen tehnyt? Mitä olisi mukava tehdä seuraavaksi? Mielestäni oli myös tärkeä tietää heti projektin alussa, haluaako Matti lopulliset teokset, missä muodossa ne sitten olisivatkaan, esille muiden nähtäväksi. Vai haluaako hän tehdä projektin mieluummin vain itseään varten?

Taideprojektin valmistumiselle oli takaraja toukokuun alussa. Se helpotti meidän molempien käsitystä siitä, millainen koko projektin tulisi olla. Tarkoitus oli, että molemmat nauttisivat projektista.

5.2 Suunnittelupäivä

Aloitimme projektin suunnittelun lauantaina, sillä kummallakaan ei ollut muita velvollisuuksia sinä päivänä. Hain Matin omalla autolla perhekodista, joten hänen ei tarvinnut huolehtia kulkemisista. Ennen varsinaista työskentelyä, pysähdyimme hetkeksi ruokapöydän ääreen hoitaaksemme fyysiset perustarpeet. Koimme erittäin tärkeäksi sen, että tapaaminen lähti käyntiin rennosti ja saimme molemmat hetkeksi hengähtää.

Mielestäni oli tärkeää, että ennen taideprojektin suunnittelua puhuimme hetken muista asioista. Tämä poisti muut asiat mielestämme ja auttoi pysähtymään hetkeen.

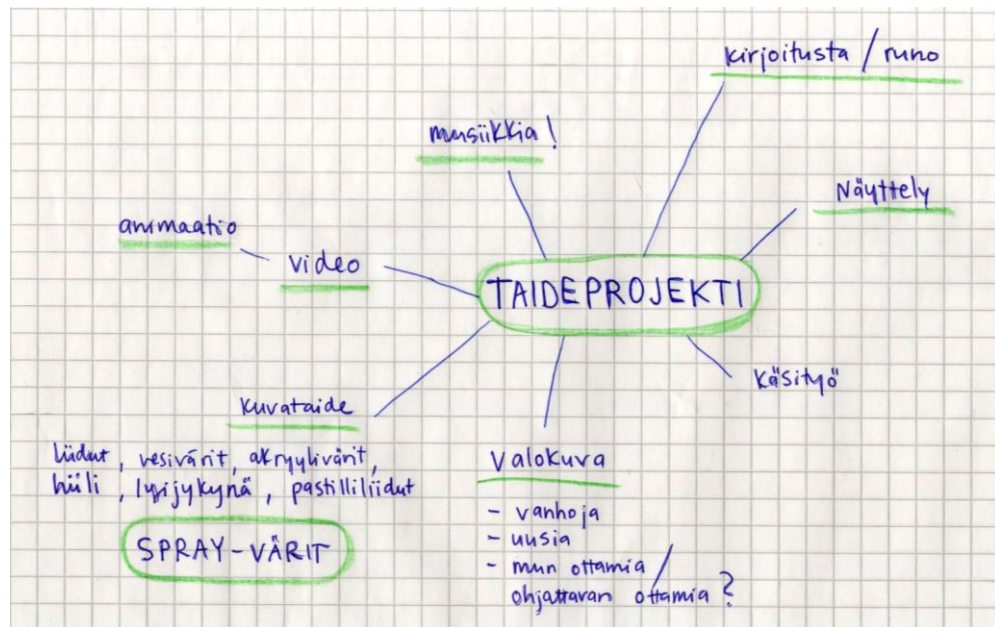
Vuorovaikutus toteutuu aina jossakin tilassa. Oli ensisijaisen tärkeää, että tila oli sellainen, jossa meidän molempien oli hyvä olla ja pystyimme olemaan oma itsemme. Oli fyysinen tila mikä tahansa, se asettaa jonkinlaiset ehdot vuorovaikutuksen muodoille ja mahdollisuuksille (Kalhama 2006, 128). Kotonani ympäristö oli rauhallinen ja vapaa. Samalla pääsin jollain tavalla lähemmäs Mattia, kun tilassa ei ollut häiriötekijöitä.

Matti: Mun mielestä oli hyvä tehdä täällä. Perhekodissa siitä ei olis tullu mitään, siellä olis ollu liikaa muuta elämää. (Päiväkirjaote 12.)

Minun oli helpompi keskittyä ja kannustaa Mattia keksimään, mikä olisi hänen mielestään mukavaa. Kotonani pystyin aktiivisesti kuuntelemaan, mitä Matilla oli sanottavaa.

Yleensä ihan sellaset arkipäiväiset tilanteet. Et esimerkiksi ollaa vaik kahestaa ja ajetaa jonnekki. Siellähän niit asioita tulee... ja jostai ihan pienistä jutuista sit otetaa kii. (Perhekodin vanhemman haastattelu 3.)

Heti alkuun teimme yhdessä käsitekartan (kuva 6.), mitä kaikkia taidemuotoja Matille tuli mieleen. Seuraavaksi tarkastelimme eri vaihtoehtoja, mitä niistä olisi mukava kokeilla. Matti päätti itse mikä olisi hänelle mieluisin työskentelytapa. Lopullinen päätös tuli hänelle mieleen vasta itse suunnittelun jälkeen, joten oli tärkeää että hän sai rauhassa miettiä asiaa.

Kuva 6. Käsitekartta helpotti ideointia.

Ilman nuoren omaa tahtoa projektin tekemiseen, sitä ei olisi voitu toteuttaa. Pääperiaatteena ohjauksissa oli, että kaikki tapahtui nuoren ehdoilla. Hänen oli itse löydettävä itselleen mieluisimmat toimintatavat. Ohjaajan tehtäväksi jäi kiinnostuksen kipinän huomaaminen ja siihen tarttuminen. Silvennoisen (2004, 115—120) mukaan kuuntelijan on annettava tilaa puhujalle. Lisäksi voi esittää täsmentäviä kysymyksiä. Kuuntelijan on tärkeää näyttää, että on ymmärtänyt kuulemaansa. Kuunneltaessa ei saa antaa kritiikkiä, vaan pitää kannustaa ja rohkaista puhujaa jatkamaan. Kuuntelija pystyy osoittamaan

kiinnostuksensa elein ja ilmein, jopa pieni nyökkäys voi olla ratkaiseva tekijä keskustelun etenemiseen.

Huomasin kuitenkin, että liian tiivis keskustelu ei ollut Matin mielestä turvallinen. Myös se, että hänelle annettiin yhtäkkiä niin paljon valinnanvaraa ja valtaa, tuntui hänen mielestään hieman pelottavalta. (Päiväkirjaote 13.)

Älä kato mua kokoajan, se häiritsee. Sano säki välillä jotain, en mä haluu kaikkee yksin päättää.

Ensimmäisen tapaamisen ilmapiiri oli avoin ja hyvä, siitä kiitos kiireettömyyden ja positiivisuuden. Matti kertoi itse mielipiteistään ja ajatuksistaan, mikä oli itselleni iloinen yllätys. Tapaaminen tuntui samalla melko rankalta, sillä ideointi, uusi tilanne ja toisen kanssa keskusteleminen veivät yllättävän paljon energiaa. Oli mielestäni erittäin tärkeää, että saimme heti löydettyä asioita, mihin suuntaan taideprojekti voisi mennä. Autoin Mattia keksimään erilaisia vaihtoehtoja, ja näytin hänelle myös esimerkiksi joitakin omia teoksia. Myös internetin ihmeellinen maailma toimi hyvänä apuvälineenä eri taiteidenlajien kartoittamisessa. Lopulta hän päätyi graffiti-tyyliseen menetelmään, sprayväreillä maalaamiseen. Vaihtoehto musiikin tekemisestä jäi vielä hieman avoimeksi.

5.3 Luonnostelukerta

Suunnitteluvaiheen jälkeen keskustelimme vielä päätöksestä, että se oli varmasti mieleinen. Samalla minulle jäi aikaa etsiä tietoa ja materiaaleja työskentelyä varten. Kun päätös oli varma ja materiaalit hankittu, ei sitä lähdetty enää vaihtamaan.

Tapasimme seuraavan kerran kahdestaan luonnostelun merkeissä kotonani, nyt jo tutussa paikassa ja hieman tutummassa tilanteessa. Matti tunsu olonsa selvästi kotoisammaksi ja hän osallistui jopa omatoimisesti ruuanlaittoon. Ruokailuhetki toimi jälleen hyvänä tilanteen pysäyttäjänä. Syödessä ei tarvinnut niin paljoa keskustella, joten saimme molemmat olla hetken rauhassa. Hiljaisuus toimi jonkinlaisena keskustelun avaajana, sillä heti ruokailun jälkeen puhuimme pitkään taideprojektiin liittymättömistä asioista. Näin saatiin jälleen mieli tyhjäksi.

5.3.1 Lämmittelyharjoitus

Keskustelun jälkeen tein Matille pienen lämmittelyharjoituksen luovuuden herättämiseksi ja ajatusten siirtämiseksi taidetyöskentelyyn (kuva 7.). Koska Matille musiikki tuntui olevan tärkeää, valitsin hänelle noin kymmenen minuutin pituisen musiikkimaalaus harjoituksen liiduilla. Jälleen kerran Matti tunsu olonsa epämukavaksi, jos tilanne oli hänen mielestä liian intiimi. Hän vaati itselleen oman tilan ja työskentelyrauhan. (Päiväkirjaote 14.)

Emmä uskalla, voiksä mennä vähä jonnekki?

Harjoituksen päätyttyä tarkastelimme teosta ja keskustelimme sen herättämistä tunteista. (Päiväkirjaote 15.)

Toisaalta tosi kivaa tiäkkö! Se on tosi kivaa, mut siis eka se on iha paniikki, mut sit ku sä kuuntelet hetken ja siin ei oo ketää, ni sit sä sillee, relax... Tuntuu tosi mukavalta.

Kuva 7. Musiikkimaalauksen tuotos. Tossa on vähä niinku joku silta (päiväkirjaote 16).

Lämmittelyn avulla Matti sai purettua jännitystään ja koin, että pääsin häntä askeleen lähemmäksi. Pelottavasta tilanteesta huolimatta kokemus oli päättynyt positiiviseen tunteeseen. Kaiken lisäksi Matti kertoi aivan itse uudenlaisesta kokemuksestaan. Häntä ei tarvinnut kannustaa puhumaan.

5.3.2 Kokeilua spray -väreillä

Musiikkimaalauksen jälkeen lähdimme ulos kokeilemaan spray -värejä. Sää oli harmaa ja hieman sateisen oloinen. Olimme kuitenkin toiveikkaita ja innokkaita aloittamaan työskentelyä.

Kuva 8. Lähtötilanne ennen työskentelyä.

Aluksi oli vain tyhjä valkoinen pohja (kuva 8.). Alun hankaluuden jälkeen työskentelyä olikin vaikeampi saada loppumaan. Viidentoista minuutin päästä sininen väri meinasi jo loppua kesken (kuva 9.).

Kuva 9. Kokeilua.

Koska työskentelytapa oli itselleni uusi, opin myös itse paljon. Yleensä ohjaaja neuvoo ohjattavaa, mutta tässä tapauksessa tilanne meni päinvastoin. Matti oli aikaisemmin tehnyt spray -väreillä koulussa, joten hän tiesi miten toimia. Minun tehtäväkseni ei jäänyt kuin olla tukena prosessissa ja rohkaista Mattia eteenpäin. Mielestäni oli tärkeää, että Matti pääsi opettamaan minulle sellaista, mitä en tiennyt. Tämä tasoitti asetelmaa tasavertaisemmaksi ja mahdollisti aidompaa vuorovaikutusta.

Spray -väreillä kokeileminen oli tärkeää, sillä siinä huomasi mitä kaikkia mahdollisuuksia materiaalin kanssa työskentelemiseen oli. Työskentelyn jälkeen Matti sai idean. (Päiväkirjaote 17.)

Tätähän olis voinu tehdä vaikka nii, että peittää sitä jollai!

Tästä syntyi ajatus luonnonmateriaalien yhdistämisestä teokseen – ja siihen tartuttiin. Jäimme molemmat odottavaisin mielin pohtimaan seuraavaa kertaa, jolloin jatkaisimme työskentelyä.

Toinen projektin taidemuoto, musiikki, oli jäänyt Matin mieleen ja hän halusi vielä kovasti laulaa. Niinpä päätimme tapaamisen yhdessä musisointiin. Minä säestin pianolla ja Matti lauloi. Musiikki toimi loistavasti tunnelman keventäjänä ja sen myötä tilanne sai selkeän päätöksen. Yhteisestä harrastuksestamme, musiikista tuli sen jälkeen rutiininomainen lopetus tapaamisillemme.

5.4 Taideteoksien teko

Näimme Matin kanssa harjoitteluni päätyttyä harvemmin. Tämä vaikeutti aikataulujen yhteen sovittelua. Kun lopulta saimme sovituksi molemmille sopivan päivän, pidimme juhlat. Matti oli iloisella tuulella ja toimi jo kuin kotonaan luonani.

Vuorovaikutussuhteemme kehittyi askel askeleelta prosessin aikana. Etäisyys oli tällä kertaa tehnyt selvästi hyvää, sillä nyt Matti ehdotti jo itse, että voisimme olla kavereita. (Päiväkirjaote 18.)

Mun tekee joskus mieli tulla sun luo yöks. Nyt ku et o siällä töissä ni meistä voi tulla kaverit.

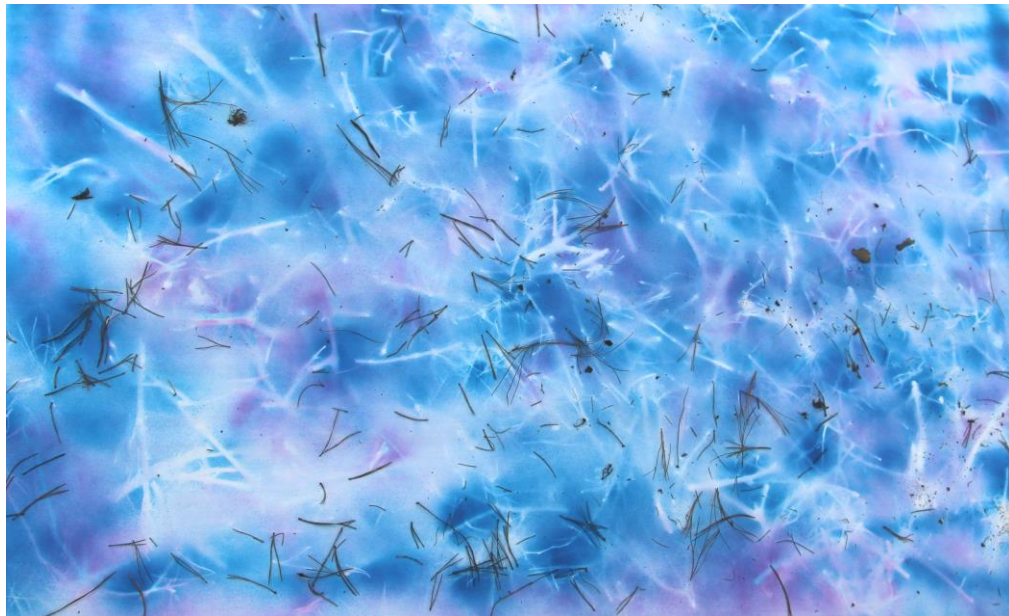
Siinä päivänä taidetyöskentely eteni kuin itsestään. Ensin söimme jälleen tukevan aterian, jonka jälkeen lähdimme ulos tekemään teoksia. Koska idea oli jo valmiina, työskentely oli helppo aloittaa (kuva 10.). Ilma oli mitä parhain ja meillä molemmilla oli hyvä olo. Mielenkiinnolla sitä sitten vain sprayattiin (kuva 11.). Minun piti hillitä itseäni, jotta en lähtenyt itse tekemään tai neuvomaan toisen työtä. Matin ensimmäinen työ tuli pian valmiiksi (kuva 12.).

Kuva 10. Ensimmäinen työ alkumetreillä.

Kuva 11. Spray -väreillä maalaamista.

Kuva 12. Taikaa! ...Taikatuuli tulee mielee. Koska sillee taikaa - tsiuh tsiuh ja tuuli. (Päiväkirjaote 19.) Teoksen nimi: Taikatuuli.

Päivässä oli tekemisen meininkiä. Ensimmäisen työn onnistumisesta oli mukava jatkaa heti toiseen työhön. Toiseen teokseen Matti halusi tehdä suunnitelmallisemman kuvion (kuva 13.). Hän hahmotteli sivuille oksia, joista muodostuisi metsää. Keskelle hän ajatteli tulevan tien tai joen.

Suunnitelma kuitenkin muuttui matkan varrella, sillä lopputulos meni hänen mielestään aivan pilalle. Intensiivinen työskentely vaati veronsa. Pienenkin epäonnistumisen jälkeen Mattia sai kannustaa rohkeasti eteenpäin. Siinä vaiheessa tuntui vaikealta saada häntä vakuuttuneeksi siitä, ettei työ ollut mennyt pilalle. Se kuuluu kuitenkin luovaan työhön, että suunnitelmista voidaan poiketa. Tässä tapauksessa vahinko muuttuikin pian teoksen olennaisimmaksi osaksi.

Kuva 13. Toisen työn alkua.

Kuva 14. Eiks tää näytä iha siltä et metsä on palanu? Sillee toi, niinku palaa. Se jälki niinku... Kaiken ton pahan keskellä, ni toi on tossa kuningatar. Niimpä. (Päiväkirjaote 20.) Teoksen nimi: Kuningatar.

Kun toinenkin teos oli valmis (kuva 14.), menimme vielä sisälle ihmettelemään teoksia ja pohtimaan koko prosessia. Matti kertoi ajatuksistaan lyhyesti ja ytimekkäästi. (Päiväkirjaote 21.)

Et mulle enemmän tulee mieleä mielikuvia ja sillee. Joo, ennen mä olin sillee eka et ei hitsit mä en osaa. Mä mietin et ou maad mä en osaa, mitä mä voin tehdä? Nyt tuntuu sillee et, mahtavaa!

Lopetimme tapaamisen jälleen yhdessä musisointiin. Tällä kertaa Matti halusi oppia itsekin soittamaan. Hän oli itsevarmempi ja rohkeampi tuomaan ajatuksiaan esille. Jopa Matin lauluääni oli vahvempi kuin aikaisemmin.

5.5 Näyttelyn avajaiset

Taideprojekti sai arvoisensa päätöksen näyttelynä Hämeen ammattikorkeakoulussa 2.5.2014—2.6.2014 (kuva 15.). Näyttelyn avajaisiin kutsuttiin perhekodin työntekijät ja lapset. Näyttelyn merkitys Matille oli suuri, vaikka vaahtikin paljon rohkeutta tulla itse paikalle.

Näyttelyssä havainnollistettiin taideprojektin kulku videon avulla. Videon taustalla tuli esille nauhoittamiamme musiikkikappaleita, joten myös musiikki sai kuin saikin osansa näyttelyssä. Oli erittäin rohkea teko suostua laittamaan musiikkia videon taustalle. Näin saimme kuitenkin koko prosessia paremmin esille näyttelyyn.

Mattia jännitti kovasti olla näkyvillä niin selvästi. Jollain tavalla se myös nostutti häntä, sillä hän ei ollut kovin puheliaalla tuulella. Näyttelyn myötä Matti tuli todella aidosti nähdyksi ja kuulluksi. Perhekodin työntekijät näkivät ensimmäistä kertaa Matin teokset ja he olivat ylpeitä siitä, että projekti tuli tehtyä. (Päiväkirjaote 15.)

Eiks ookki hienoo, että näistä jää sitte tällanen muisto? Saahan Matti nää työt itellee vai miten te olitte sopinu?

Itselleni jäi positiivinen olo näyttelystä. Olin erittäin iloinen, että myös perhekodin työntekijät pääsivät paikalle. Se oli mielestäni todella tärkeää myös Mattille, vaikka se olikin samaan aikaan hieman vaikeaa. Taideprojekti päättyi virallisesti näyttelyyn, mutta prosessi jatkui edelleen.

Kuva 15. Taideteokset esillä Hämeen Ammattikorkeakoulussa.

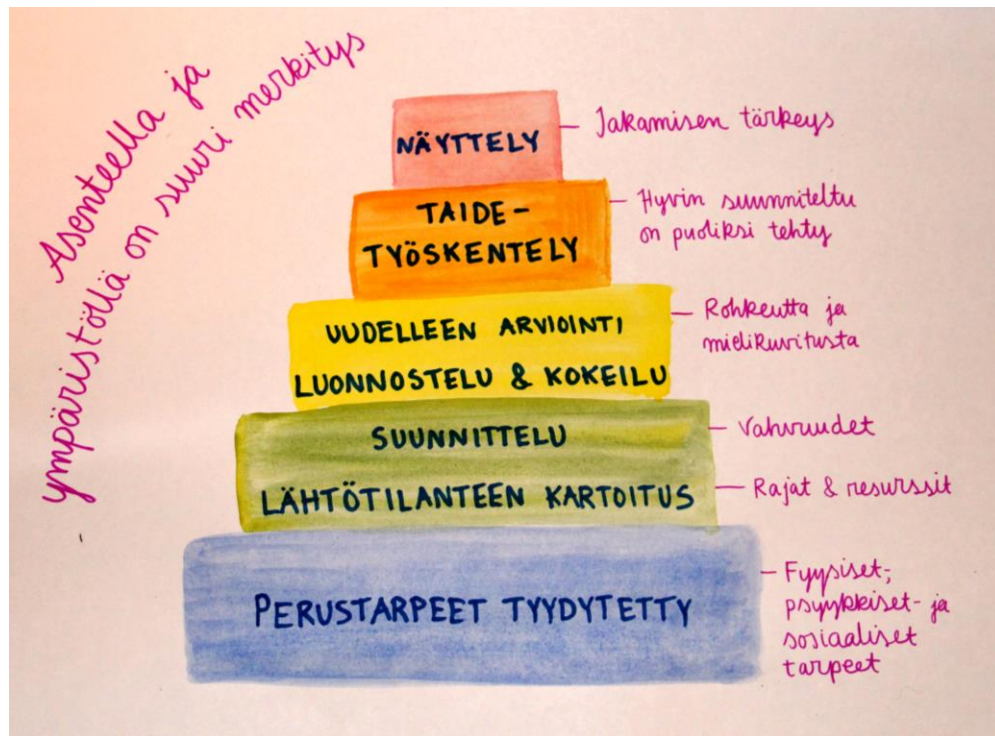
6 TAIDeprojektin TOIMINTAMALLI

Tekemämme taideprojektin myötä hahmottelin viisiportaisen mallin, jonka avulla aikuinen voi päästä lähemmäs nuorta taidetyöskentelyn avulla (kuva 16.). Kaikki lähti siitä, että ihmisellä oli hyvä olla. Onnistuneen taideprojektin edellytyksiä olivat muiden muassa hyvä tehtävän määrittely ja kiireetön toiminta turvallisessa ympäristössä. Ohjaajalle erityisen tärkeää oli kokemukseni mukaan positiivisuus ja läsnäolo. Hyvä ohjaaja osaa kuunnella ohjattavaa ja huomaa sellaisiakin asioita, mitä ei välttämättä sanota ääneen.

1. **Perustarpeet tyydytetty.** Ihminen on fyysis-, psyykinen- ja sosiaalinen olento. Kaikki osa-alueet tulee huomioida, kun lähdetään tekemään luovaa työtä. Jos on nälkä tai jano, eikä ole nukkunut tarpeeksi, työskentelyä on vaikea käynnistää positiivisesti.
2. **Lähtötilanteen kartoitus ja suunnittelu.** Projektin alussa vastuu on pitkälti ohjaajalla. Tehtäväalueen määrittelemisessä ohjaajan on oltava erityisen kannustava ja rohkaiseva. Ideointivaiheessa on hyvä muistaa, ettei vääriä vastauksia ole. Yhdessä on kartoitettava aika, jolloin projekti tehdään. Tulee myös pohtia budjettia sekä resursseja, missä määrin osapuolet pystyvät sitoutumaan. Suunnittelussa on hyvä nostaa esille ohjattavan vahvuuksia, joita ohjaaja pyrkii kysymyksillään ja kannustamisellaan nostamaan esille. Ohjaaja ei saa kuitenkaan omalla mielipiteellään liikaa vaikuttaa suunnittelun lopputulokseen. Hänellä pitää olla sopivasti inspiroivia ideoita projektin eri mahdollisuuksiin, mikäli ohjattavalle ei tule mieleen yhtään ideaa. Motiivi projektin tekemiseen on synnyttävä ennen kaikkea ohjattavalle. Apuvälineenä ideoinnissa voi käyttää esimerkiksi käsitekarttaa, tai jotain muuta itselle luontevaa menetelmää. Lisäksi voi kartoittaa tilannetta internetin, kirjallisuuden tai asiantuntijoiden avulla.
3. **Luonnostelu ja kokeilu, sekä uudelleen arviointi.** Projektin edetessä ohjattavan vastuu kasvaa, sillä hän saa vapauksia ja tilaa tehdä ratkaisevia päätöksiä. Ohjaaja ei voi tehdä projektia ohjattavan puolesta, vaan ohjattavan osallisuus on suuressa roolissa. Ohjaajan on hyvä luoda mielikuvitusta rikastuttava ja rohkaiseva ilmapiiri. Luonnostelun ja kokeilemisen jälkeen on syytä arvioida uudelleen aikaisemmin tehtyä suunnitelmaa; mitkä asiat toimivat sekä mitä asioita pitäisi vielä muuttaa ja miten? Joskus myös pelkkä tekeminen ja luova kokeileminen voi herättää uusia ajatuksia. Ohjaajan tehtävänä on yrittää saada ohjattavan kokemuksia ja tunteuksia selville, jotta on helpompaa huomata mihin suuntaan projektia olisi hyvä viedä.
4. **Taidetyöskentely.** Kun suunnitelma on uudelleen arvioitu, on aika toteutukselle. Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty. Ohjaajan rooli on tukea ja olla läsnä työskentelyssä, mutta ei liikaa puuttua siihen. Voi olla, että

työskentelyssä tulee kaikesta suunnittelusta huolimatta esille odottamattomia epäonnistumisia, mistä ei kuitenkaan kannata huolestua. Missään vaiheessa luovaa projektia suunnitelmat eivät ole kiveen hakattuja, vaan niitä voi tarvittaessa muuttaa jopa viime metreillä. Jossain vaiheessa työskentelyä on päätettävä, milloin työ on valmis. Tämän jälkeen päätöstä ei enää kyseenalaisteta.

5. **Näyttely.** Taideprojektin tuotokset on hyvä tuoda esille jossain muodossa. Näyttely voi olla pienelle tai isolle ryhmälle – tämän päättää itse taiteilija. On kuitenkin tärkeää, että kokonaisen projektin saa jaettua muille. Toki se voisi olla myös omaan kasvuun ja vain itselleen, mutta silloinkin teokset olisi hyvä jättää esille itselleen. Niistä voi vielä ajan kanssa nousta esille uusia asioita ja oivalluksia. Näyttelytilanteessa on mahdollista saada palautetta muilta ja sen kautta lisää ideoita.

Kuva 16. Tekemäni taideprojektin perusteella suunniteltu viisiportainen malli taidetyöskentelyn eri vaiheista.

Kaikki portaat pitää käydä läpi luettelemassani järjestyksessä. Seuraavalta portaalta ei voida edetä, ennen kuin edellinen on käyty läpi. Aikaa pitää ottaa jokaiselle askelmalle niin paljon kuin se vaatii, mutta jonkinlainen aikataulu on silti hyvä pitää mielessä. Ohjaajan vastuulla on jatkuva tilanteen arviointi, milloin on syytä tehdä päätöksiä ja jatkaa reippaasti eteenpäin. Joskus taas voi olla parempi miettiä vielä vähän aikaa, ennen kuin tekee lopullista päätöstä.

Ohjattavan tuntemus helpottaa ohjausprosessin etenemisessä, milloin on hyvä rikkoo rajojaan ja kokeilla jotain uutta, milloin taas on parempi pysyä tutussa ja turvallisessa sekä oppia sen kautta. Kun ohjaaja ja ohjattava tuntevat toisensa, ei tilanteessa tarvitse jännittää ja heidän on helpompi olla oma itsensä.

6.1 Läsnaolon merkitys

Eletään median valtaamassa maailmassa, jossa elektroniikka on yksi hallitsevista tekijöistä. Nykyään saadaan uutta tietoa nopeasti, vaivattomasti ja kaikkialla missä vain internetyhteys toimii. Elektroniikka onkin loistava apuväline elämässä selviytymiseen. Kuitenkin tarvitaan myös ihmistä ja aitoa läsnäoloa.

Läsnaolo on olemista tässä hetkessä ja keskittymistä siihen, mitä on, miten on ja mitä tapahtuu. Kokonaisvaltaisessa läsnäolossa pitää käyttää kaikkia aisteja. Mielen on oltava tässä ja nyt. (Haarakangas 2011, 150.) Oman hengityksen tarkkaileminen on hyvä tapa keskittyä hetkessä olemiseen. Dunderfelt (2003, 28—29) käyttää termiä kehoon ankkuroituminen. Se tarkoittaa sitä, että keskittyy tilanteeseen ja rauhoittuu. Konkreettisia ohjeita kehoon ankkuroitumisessa ovat muiden muassa polvien jousto ja tietoinen liikkuminen. Askel askelelta hermostuneisuus häviää, kun huomaa ettei tässä ja nyt ole mitään pahaa tapahtunut, vaan kaikki on hyvin.

Läsnaolon vastakohta on poissaolo. Vaikka olisi fyysisesti läsnä, ajatukset voivat harhailla aivan muualla. Ihminen tarvitsee läheisyyden ja läsnäolon kokemusta. Kahden ihmisen välisessä kohtaamisessa läsnäolo voi näkyä rauhallisuutena, katsekontaktina ja kuuntelemisena. Hetkessä elämisen taitoa voi opetella punnitsemalla eri vaihtoehtoja, kypsyttämällä ajatuksia, kartoittamalla riskejä ja etsimällä oikeaa ajoitusta asioiden hoitamiseksi. (Aaltonen 2007, 149, 152.)

Nykypäivän kiireen keskellä on tarpeen pysähtyä ja miettiä hetki, missä oikein menemme. On osattava rauhoittua ja kuunnella itseään. Missä olen? Minne olen menossa? On tarpeen pohtia omia arvoja ja valintoja elämässä. Tarvitaan myös rohkeutta kyseenalaistaa ja kritisoida omia valintoja, jotta voidaan oppia uutta ja kehittyä. (Haarakangas 2011, 163.)

6.2 Positiivisuus, ilo ja onnellisuus

Positiivisuus ja onnellisuus ovat kuolemattomia puheenaiheita elämässä, mutta viimeaikoina ne ovat olleet erityisesti pinnalla. Ihmiset ajattelevat asioita usein negatiivisen kautta. Pelkästään jo asenteen muuttamisella voidaan tehdä monta asiaa paremmaksi.

Henkilökohtaiset asenteet, tulkinnat ja tarpeet vaikuttavat jatkuvasti kaikkien meidän arjessa, myös silloin kun meillä menee huonosti. Yleinen menestyksen keino on osata tehdä uusia rakentavia päätöksiä ja valintoja myönteisyyden lisäämiseksi. Ihmisillä on tapana jäädä ylianalysoimaan epäonnistumisia,

jolloin aivomme vain tottuvat ongelmien etsimiseen. On totta, että jossakin hetkessä tunne voi olla negatiivinen, mutta se ei tarkoita sitä ettei tulevaisuus voisi olla täynnä positiivisia mahdollisuuksia. Irti päästämisen taito onkin yksi olennainen askel kohti myönteistä elämää. (Dunderfelt 2010, 20—21, 50—53.)

Dunderfeltin (2003, 86) mukaan positiivisuus on:

- rohkaisua ja tukemista
- kannustamista ja innostamista
- myönteisten ratkaisujen ehdottamista
- toivoa antavien mielikuvien syntymistä
- kiitoksen antamista ja kohteliaisuutta.

Holden (Dunderfelt 2010, 14) ajattelee, että ilo syntyy ennen kaikkea oman itsensä oppimisesta ja hyväksymisestä. Ilo on eri asia kuin tyytyväisyys tai onnellisuus, vaikka ne ovatkin lähellä toisiaan. Tyytyväisenä saat, mitä olet halunnut ja perustarpeet tyydyttyvät. Onnellisuudessa on kyse pidemmästä aikavälistä, minkä aikana saa tehtyä itselleen merkityksellisiä asioita. Ilo syntyy onnistumisen kokemuksista, kenties jo pitkän ja vaikean taistelun kautta. Tulomme iloiseksi erilaisista asioista, sillä kyse on myös yksilön asenteesta ja tulkinnasta. (Dunderfelt 2010, 12—17.)

Autenttisen onnellisuuden -käsitteen luoja tohtori Martin Seligman on tutkinut paljon positiivisuutta, siihen vaikuttavia tekijöitä ja sen syntymistä. Artikkelissaan tutkijat Parks, Rashid ja Seligman (2006) tukeutuvat Seligmanin (2002) kehrittelemään onnellisuusteoriaan. Teorian mukaan onnellisuuteen vaaditaan positiivista tunnetta, sitoutumista ja merkityksellisyyden kokemista. Positiivinen tunne syntyy miellyttävän elämän kautta. Siihen kuuluvat menneisyys, tämä hetki ja tulevaisuus. Sitoutuminen taas vaatii osallistumista ja uppoutumista työhön. Eräs tapa vahvistaa sitoutumista on löytää ihmiselle ominaisimmat taidot ja vahvuudet, sekä tämän jälkeen löytää keinoja käyttää näitä vahvuuksia enemmän. Merkityksellisyyden tunne syntyy, kun voi vahvuuksiaan hyödyntäen kokea olevansa osa jotakin suurempaa kokonaisuutta, sekä palvella siinä.

Ohjauksessa ohjaajalta vaaditaan melko paljon mielikuvitusta, jotta hän osaa nähdä hyviä asioita ikävissäkin tapauksissa. Ilo ei ole itsestäänselvyys. Se on taito, jota pitää harjoitella. Myönteisen palautteen ansiosta nuori, joka on tottunut ajattelemaan enemmän negatiivisen kautta, voi oppia kiitollisuutta ja iloa.

Fredricksonin (2001) mukaan positiivisuus lisääntyy ajan myötä. Se auttaa voimaan paremmin niin psyykkisesti kuin fyysisesti ja sosiaalisestikin. Positiivinen asenne antaa tehokkuutta, tietoa, sitkeyttä ja joustavuutta. (Fredrickson, B. & Losada, M. 2011.)

7 POHDINTA

Ajatellen koko prosessia taaksepäin, minulla on entistä varmempi olo taiteen tekemisen antamista mahdollisuuksista. Toivon, että jokainen meistä löytää itselleen ominaisimmat tavat ilmaista itseään kokonaisvaltaisesti ja aidosti. Tärkeimmiksi seikoiksi vuorovaikutuksessa muodostuivat turvallisuus ja luottamus.

7.1 Turvallisen ilmapiirin luominen

Turvallisen ilmapiirin luomisessa edellytyksenä on, että välittää itsestään ja toisesta ihmisestä sellaisenaan. Tämä tarkoittaa sitä, että hyväksyy myös virheet molemmissa. Kaikille osapuolille pitää antaa oma tilansa toimia ja ajatella, jotta voi tuntea olonsa turvalliseksi.

Mikä on tärkeää? Se että on läsnä. Et iha oikeesti on läsnä. Ja se et mitä sanotaa, ni siit pidetään kiinni. Rehellisyys on tärkeää turvallisen ilmapiirin luomisessa. (Perhekodin vanhemman haastattelu 4.)

Haarakankaan (2011, 211—213) mukaan huolehtiminen ja huoli ovat osoitus välittämisestä. On tärkeää, että huoli on vapaasti ilmaistavissa. Myös kokemus kuulluksi tulemisesta on todella tärkeää. Voivottelu ja huolehtiminen eivät ole sama asia. Aikuisen on uskallettava puuttua asioihin ja hänen on osattava aidosti kuunnella, mistä huoli on syntynyt. Oli kyse millaisesta huolesta tahansa, se on otettava vakavasti, sillä huolen aiheuttama tunne on kuitenkin aito. Aikuinen voi auttaa nuorta huolen kertomisessa esittämällä täsmentäviä kysymyksiä ja olemalla läsnä.

Turvallisuuden tunnetta lisäävät selkeät rutiinit. Jos tietää etukäteen tapahtumien kulkua, niistä ei tarvitse huolehtia. Erityistukea tarvitsevilla korostuu rutiinien merkitys. Mikäli rutiineista poiketaan, se näkyy heti käyttäytymisessä.

Ohjaajan persoona vaikuttaa ilmapiirin laatuun. Todella muodollinen ja jäykkä henkilö voi äkisti luoda kireää tunnelmaa. Rento ja avoin ote taas piristävät ilmapiiriä! Jokainen meistä on joskus ollut lapsi. Tarvitsemme jonkinlaista leikkimielisyyttä myös aikuisuudessa. Ilmapiirissä, jossa ei ole suorituspainetta ja jäykkyyttä, oppii parhaiten. (Raatikainen 1990, 30.)

7.2 Luottamus syntyy ajan kanssa

Luottamuksen rakentamisen lähtökohtana on asennoituminen omaan itseen. Myönteisen minäkuvan ja asenteen kautta luotettavuus on helpompi saavuttaa. Luottamusta ei kuitenkaan voi ostaa, vaan se on voitettava. Usein se vie

aikaa. Mikäli luottamuksen menettää jossain vaiheessa, sitä voi olla vaikeampi saada takaisin. Luottamuksen edellytyksiä ovat reiluuden ja oikeudenmukaisuuden lisäksi ennen kaikkea se, että pitää sanansa. (Silvennoinen 2004, 85—86.) Luottamuksen voittaminen vaatii kärsivällisyyttä, päämäärätietoisuutta ja joustavuutta. Pitää pystyä sietämään epätietoisuutta ja hankalia tilanteita. Asenne ratkaisee myös luottamuksen kehittämisessä. Ongelmat ja haasteet voidaan aina kääntää kehittymisen voimiksi (Skinnari 2007, 137).

Pitää antaa tilaisuuksia onnistumiseen yhä uudestaan ja uudestaan (perhekodin vanhemman haastattelu 5).

Empatia on yksi turvallisen ilmapiirin luomisen avaintekijä. Myös kunnioitusta tarvitaan, sillä jokainen ihminen on erilainen. (Dunderfelt 2003, 22.) Toki ei voida olla kaikki ylimpiä ystävyksiä, mutta kaikkien kanssa on mahdollista tulla toimeen ja vielä saada jotain aikaiseksi. Joskus tarvitaan vain tahtoa asioiden loppuun viemisessä.

Luottamus syntyy ajan kanssa. Mun mielestä siinäki se rehellisyys on tärkeää. Sä oot se mikä sä oot ja näytät, että olet ihminen. Sä teet virheitä, mut kaikki tekee niitä. Mut sä oot semmonen luja vahva aikuinen. (Perhekodin vanhemman haastattelu 6.)

7.3 Teokset viestijänä

Tarkastellessani teoksia myöhemmin, huomasin yhteneväisyyden musiikkimaalauksen teoksessa ja Kuningatar -teoksessa (kuva 17.). Molemmissa oli alun perin sama idea, ympärillä metsää ja keskellä tie, joki tai silta. Lopputuloskin on samankaltainen, vaikka sitä ei mietitty etukäteen.

Kuva 17. Musiikkimaalausteoksessa ja Kuningatar -teoksessa olennaista on reitti jonnekin.

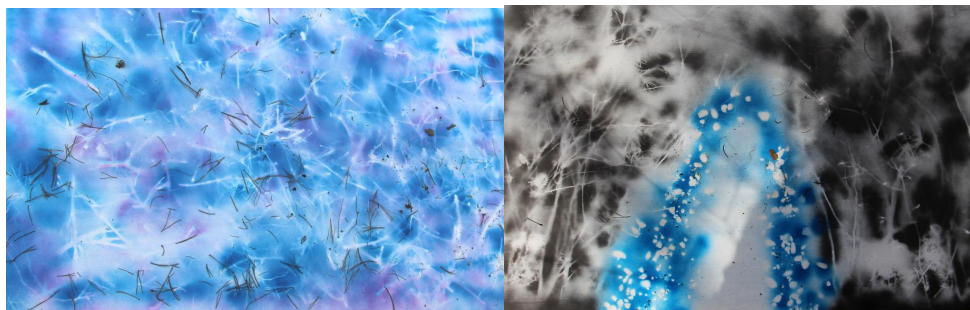
Keskustellessani asiasta Matin kanssa, hän jäi vielä kypsyttämään asiaa. Hän ei ollut itse ajatellut asiaa lainkaan. Mielestäni teosten samankaltaisuus ei ollut aivan yhteensattumaa. Asia on kypsynyt tiedostamattomalla tasolla. Kenties Matti on itsenäistymässä ja kokee kulkevansa nyt omaa tietään.

Taide mahdollistaa mielikuvien, muistojen ja sanattomien kokemusten esittämisen konkreettisesti ja havainnollistettavasti. Taiteen avulla voi myös ilmais-

ta jotain sellaista, minkä kuvaamiseen ei ole olemassa sanoja tai joiden merkitykset ovat vasta vähitellen muotoutumassa. (Rankanen 2007, 36.)

Mielestäni oli mielenkiintoista, että luonto tuli työskentelyssä niin vahvasti esille Matin töissä. Keskustellessamme asiasta, hän sanoi olevansa ennemminkin kaupunki-ihminen ja ettei pidä luonnosta. Ainakaan hän ei ollut ajatellut luontoa mitenkään merkittävänä. Teokset kertovat kuitenkin jotain muuta. Ensinnäkin Matti teki teokset luonnon keskellä hyödyntäen luonnonmateriaaleja, toiseksi hänen töissään luonto on vahvasti esillä.

Toinen ajatus mikä sai minut pysähtymään, oli spray -väreillä tehtyjen teosten vastakohtaisuus (kuva 18.). Taikatuuli hehkuu voimaa ja valoa, kun taas Kuningatar -teoksessa musta metsä heijastaa pahuutta. Kuningatar on kuitenkin valovoimainen ja vahva kaiken keskellä. Teoksissa tulee esille suuret kontrastit.

Kuva 18. Teokset täydentävät toisiaan.

7.4 Taideprojektin merkitys vuorovaikutuksen kannalta

Taideprojektin ansiosta vuorovaikutus sai puheen rinnalle toisenlaisen mahdollisuuden. Viestinnässä ja taiteessa liikkuvat samat elementit. On tärkeää, että perusta jolle lähdetään rakentamaan, on hyvä ja tukeva. Kun juuret ovat tiukasti maassa, on helpompi kestää vaikka rankassa myrskyssä.

Projektin myötä keskustelut etenivät luontevasti ja niille sopivissa paikoissa. Aina ei tarvinnut edes puhua mistään, vaan hiljaisuudella olikin merkittävä asema työskentelyssä. Kun käsillä oli tekemistä, ei aina ollut pakko sanoa mitään. Tekemisen ohessa ei kuitenkaan syntynyt vaivaannuttavaa hiljaisuutta.

Taideprojektin tekeminen antoi Matille ja minulle luvan tavata kahdestaan rauhallisessa, turvallisessa ja luottavaisessa ympäristössä. Tärkeää oli molempien motivoituminen toimintaan. Vuorovaikutuksen onnistumisessa olennaista oli, että kumpikin sai oman tilansa toimia ja ajatella.

Luovassa prosessissa ideat ja uudet ajatukset syntyvät jostakin. Tärkeää on, että voi tuntea olonsa turvallisiksi ja vapaaksi. Mikäli ohjaaja toiminnallaan liikaa häiritsee ohjattavan prosessia, se varmasti näkyy lopputuloksessa. Luo-

va työ vaatii yleensä aikaa. Ohjaajan on osattava tunnustella ilmapiiriä, milloin häntä tarvitaan ja milloin ei.

Kuvan 19 avulla pohdin millaisena vuorovaikutus ilmenee, kun puulla on terveet juuret ja perusta kunnossa. Mitä positiivisia asioita vuorovaikutuksessa nousi esille taideprojektia tehdessä?

Kuva 19. Vuorovaikutuspui, joka on kasvanut positiivisten kokemusten kautta turvallisessa ympäristössä.

7.5 Lopuksi

Ilman tekemääni harjoittelua olisin tuskin voinut toteuttaa projektia perhekoodin nuoren kanssa. Se, että saimme ensin tutustua tavallisen arjen keskellä, auttoi jatkamaan yhteistyötä taideprojektin merkeissä. Intensiivinen aika koko opinnäytetyöprosessiin auttoi minua keskittymään ja näkemään asioita useista eri näkökulmista. Loppujen lopuksi koko tämä opinnäytetyöhön käytetty aika on melko lyhyt näin suurten kysymysten ratkaisemiseksi.

Tutkimuksen tekeminen herätti minussa seuraavia lisäkysymyksiä:

- Miten saada useampi nuori motivoituneeksi vastaavanlaiseseen taideprojektiin?
- Miten löytää lisää nuoren vahvuuksia taiteen avulla?
- Mikä voisi olla sosiaalisempi näkökulma työskentelymalliin? Miten malli toimisi ryhmän kanssa?
- Mitä on aito vuorovaikutus ja miten se ilmenee?

Tieteiden ydin löytyy pyrkimyksestä totuuteen. Pohdin, voiko taiteiden avulla pyrkiä samaan. Tieteellisessä tarkastelussa otetaan asioihin etäisyyttä ja kyseenalaistetaan niitä. (Skinnari 2007, 45—46.) Mielestäni taide on erityisen hyvä väline tähän. Taiteen avulla voi herätellä ja kyseenalaistaa ihmisten toimintaa ja ajattelua. Välillä taiteeseenkin pitää ottaa etäisyyttä, että sitä voi tarkastella uudesta näkökulmasta.

Taiteen tekemisessä ja luovassa ajattelussa ihminen on vapaa tekemään niin kuin haluaa. Mielestäni tämä on todella tärkeä seikka nykypäivän hektisessä elämässä. Erilaiset taidelähtöiset menetelmät auttavat pysähtymään hetkeen ja taiteilija saa luvan löytää ja toteuttaa itseään, vain mielikuvitus on rajana.

LÄHTEET

- Aaltonen, T. 2007. Luova kutsumus. Tarkoituksen kokemisen taito. Helsinki: Kirjapaja.
- Dewey, J. 2010. Taide kokemuksena. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry / niin & näin.
- Dunderfelt, T. 2001. Intuitio ja tunneviestintä – ihmisten välinen näkymätön yhteys. Helsinki: Dialogia Oy.
- Dunderfelt, T. 2003. Seitsemän avainta hyviin henkilökemioihin. Iloa ihmis-suhteista. 2., uudistettu painos. Helsinki: Dialogia Oy.
- Dunderfelt, T. 2010. Ilon psykologia. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eisner, E. 2002. The arts and the creation of mind. Yale University Press/New Haven & London.
- Fredrickson, B. & Losada, M. 2011. Positive Affect and the Complex Dynamics of Human Flourishing. Luettu 20.4.2014.
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3126111/>
- Haarakangas, K. 2011. Voimistava läsnäolo. Mielen tiet lapsuudesta vanhuuteen. Jyväskylä: PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy.
- Hakala, J. 2002. Luova prosessi tieteessä. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Hakanen, T. 1980. Luovuus ja sen ohjaaminen. Espoo: Weilin+Göös kirjapaino.
- Haveri, M. 2012. Kosketuksia ja kohdistuksia. Teoksessa Haveri, M. & Kiiskinen, J. (toim.) Ihan taiteessa. Aalto-yliopiston julkaisusarja. Taide + Muotoilu + Arkkitehtuuri 5/2012. Taiteen laitos. Aalto ARTS Books, 19—30.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Holma, J. 2014. Harjoittelupäiväkirja.
- Hämäläinen, S. 2003. Taidekorkeakoulujen jatkotutkinnot taiteen ja tieteen välimaastossa. Teoksessa Saarnivaara, M., Tervahattu, H. & Varto, J. Koh-taamisia taiteen ja tutkimuksen maastoissa. Hamina: AKATIIMI Oy, 60—69.

Kalhama, P. 2006. Taide vuorovaikutukseen osallistumisen välineenä. Teoksessa Kalhama, P. & Vartiainen, P. (toim.) ja Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 10. Kulttuurista kasvua. Näkökulmia kulttuurikasvatukseen. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu – HUMAK, 118—133.

Kalhama, P., Kitola, A. & Walamies, M. 2006. Kulttuurikasvatuksen konteksteja ja määrittelyä. Teoksessa Kalhama, P. & Vartiainen, P. (toim.) ja Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 10. Kulttuurista kasvua. Näkökulmia kulttuurikasvatukseen. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu – HUMAK, 12—39.

Kauppila, R. 2011. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kupiainen, R. 2007. Voiko kuvaa lukea? Visuaalisen lukutaidon kysymyksiä. Teoksessa Rossi, L-M. & Seppä, A. (toim.). Tarkemmin katsoen. Visuaalisen kulttuurin lukukirja. Helsinki: Gaudeamus

Laine, P. 2012. Mitä taide ja luovat menetelmät tekevät tehokkaassa työelämässä? Teoksessa Laine, P. (toim.) Luovuutta työhön. Taidelähtöiset menetelmät työhyvinvoinnin ja työnohjauksen välineenä. Kuopio: UNIpress, 9—16.

Lastensuojelulaki 2007. 13.4.2007/417. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Luettu 12.5.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Launonen, K. 2007. Vuorovaikutus – kehitys, riskit, ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Julkaisija; Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Liikanen, H-L. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014. Helsinki: Opetusministeriön julkaisuja 2010:1. Luettu 18.4.2014. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OPM1.pdf?lang=fi>

Parks, A., Rashid, T. & Seligman, M. 2006. Positive Psychotherapy, pdf-tiedosto. Luettu 19.4.2014. <http://www.ppc.sas.upenn.edu/positivepsychotherapyarticle.pdf>

Puusniekka, A. & Saaranen-Kauppinen, A. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja, pdf-tiedosto. Luettu 3.6.2014. http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf

Raatikainen, H. 1990. Itsetuntemus vuorovaikutustaidoiksi. Helsinki: Kirjayhtymä.

Rankanen, M. 2007. Taideterapiassa vaikuttavia ydinprosesseja. Teoksessa Hentinen, H., Mantere, M-H. & Rankanen, M. Taideterapian perusteet. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 35—49.

Raudsepp, E. 1984. Luovuus. Helsinki: Otava.

Silvennoinen, M. 2004. Vuorovaikutuksen avaimet. Helsinki: Talentum Media Oy.

Skinnari, S. 2007. Pedagoginen rakkaus. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sosiaaliportti 2011. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Sijaishuolto. Sijaishuollon muodot. Ammatilliset perhekodit. Tekstin laatinut Verkkotoimetus. Päivitetty 23.9.2013. Luettu 10.5.2014. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/amatillisetperhekodit/>

Tuomikoski, P. 1987. Taide ja ihminen. Helsinki: Hakapaino Oy.

Tuomivaara, T. 2005. Y125 Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Pdf-tiedosto. Luettu 21.4.2014. <http://www.mv.helsinki.fi/home/ttuomiva/Y125luku6.pdf>

Walker, R. 2004. Handbook A4: Getting and analysing qualitative data. PREST: Practitioner research and evaluation skills training in open and distance learning. Commonwealth of Learning, pdf-tiedosto. Luettu 21.4.2014. <http://www.col.org/SiteCollectionDocuments/A4.pdf>

HAASTATTELUT

Perhekodin vanhempien haastattelut 25.2.2014 ja 27.3.2014. Haastattelija Johanna Holma.

SUOSTUMUS HUOLTAJALLE

Tervehdys!

Olen ohjaustoiminnan opiskelija Hämeen Ammattikorkeakoulusta. Ohjaustoiminta on kulttuurialaa, jossa tavoitteena on parantaa ja ylläpitää ihmisten hyvinvointia kulttuurisin keinoin.

Olen tällä hetkellä harjoittelussa _____ perhekodissa ja teen samalla opinnäytetyötä. Tutkin taidetyöskentelyn vaikutusta ohjaajan ja ohjattavan väliseen kommunikaatioon. Yhtenä osana opinnäytetyötäni tarkoitukseni on toteuttaa taideprojekti yhdessä lasten kanssa, heidän ehdoillaan.

Liitteenä on tarkempi selostus opinnäytetyöstäni. Mikäli teillä on kysyttävää, voitte ottaa minuun yhteyttä sähköpostitse: johanna.holma@student.hamk.fi

Toivon teidän vastaavan minulle allaolevan lomakkeen muodossa mahdollisimman pian.

Ystävällisin terveisin, Johanna Holma

SUOSTUMUS TAIDeprojektiin Osallistumisesta:

Ymmärrän, että taideprojektiin osallistuminen on vapaaehtoista. Lapsen/nuoreen liittyvät tiedot käsitellään nimettömänä ja ainoastaan tässä opinnäytetyössä. Lapsella/nuorella on oikeus kieltäytyä siitä milloin tahansa syytä ilmoittamatta.

Paikka ja aika: _____ _____.____.2014

- Suostun, että lapsi/nuori osallistuu taideprojektiin.
- Suostun, että lapsen/nuoren hyväksymät teokset voidaan laittaa esille ammattikorkeakoulun näyttelytilaan Hämeenlinnassa.

Allekirjoitus ja nimenselvennys

OPINNÄYTETYÖN AIHEEN VALINTA JA KUVAUS (HUOLTAJALLE)

Opinnäytetyön aihe/työnimi

Taideprojekti työkaluna lapsen/nuoren ja ohjaajan välillä.

Aiheen valinnan perustelut

Minua kiinnostaa lasten ja nuorten kanssa työskentely. Olen aikaisemmin ohjannut lapsia ja nuoria urheilukerhoissa, henkilökohtaisena avustajana ja lastenhoitajana. Tässä opinnäytetyössä minua kiinnostaa työskennellä erityistukea tarvitsevien lasten kanssa, sillä pyrin aina oppimaan uutta. Tahdon tutustua nuoriin ja nähdä maailmaa heidän tavallaan.

Opinnäytetyön tavoite

Haluan tutkia millä tavalla taidetyöskentely helpottaa kommunikointia ohjaajan ja ohjattavan välillä. Tuloksena voisi olla jopa uusi lapsilähtöinen taidetyöskentelymalli, missä lapset ja nuoret saavat toteuttaa itseään. Tarkoituksena on luoda avoin ja hyväksyvä ilmapiiri, jossa tarkastellaan asioita positiivisesta näkökulmasta. Tavoitteeni on löytää lapsen vahvuuksia ja hyödyntää niitä yhdessä tekemämme projektiin. On mahdollista myös yhdistää eri taidelähtöisiä menetelmiä.

Opinnäytetyön tietoperusta

Tutkimusotteeni on laadullinen. Tietoperusta rakentuu eri taidelähtöisille menetelmille lasten mieltymyksistä riippuen. Pääosin kerään aineistoa havainnoimalla ja haastattelemalla. Keskeisiä käsitteitä ovat: kommunikointi/vuorovaikutus, lastensuojelu ja taidetyöskentely.

Opinnäytetyösi tavoitteiden kannalta keskeisimmät kysymykset

Miten taidetyöskentely parantaa kommunikointia ohjaajan ja ohjattavan välillä? Kuinka luoda luottamuksellinen ja avoin ilmapiiri?

Opinnäytetyön käytännön osuus

Saatuani suostumuksen yhteistyöhön aloitan projektin kartoittamalla, millaisen taidelähtöisen projektin lapset itse haluaisivat toteuttaa. Tämän jälkeen tekisimme jonkin konkreettisen teoksen, joka päätyisi näyttelyn kautta lapselle itselleen.

Opinnäytetyön tutkimus- ja kehittämistoiminnan (T&K) tavoitteet

Opinnäytetyöni voi auttaa kaikkia lasten- ja nuorten kanssa työskenteleviä kasvatusalalla toimivia eri alojen ammattilaisia. Se antaa eväitä eri taidelähtöisten menetelmien kokeiluun ja siihen, miten se on auttanut kommunikoinnissa ja luottamuksellisen suhteen luomisessa.

Opinnäytetyön valmistumisaikatavoite

Tavoiteaika opinnäytetyön valmistumiselle on toukokuun loppu.

Opinnäytetyön ohjaaja: Merja Saarela

SUOTUMUS TAIDeprojektiin Osallistumisesta (Lapselle)

OPINNÄYTETYÖN SUOSTUMUS

KULTTUURIALA

Hämeen ammattikorkeakoulu, Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Opinnäytetyön aihe: _____

Opinnäytetyön tekijä: _____

Opinnäytetyön ohjaaja: _____

Olen tietoinen ja annan suostumisen siihen, että tässä toiminnassa kerättäviä ja/tai minuun liittyviä tietoja käytetään ainoastaan yllä mainitussa opinnäytetyössä luottamuksellisesi ja nimettömästi. Taideprojektiin osallistuminen on vapaaehtoista. Voin halutessani keskeyttää toimintaan osallistumisen syytä ilmoittamatta. Prosessin yhteydessä tehdyt tuotokset esitellään Hämeen Ammattikorkeakoulun näyttelytilassa, jonka jälkeen työn tekijä saa teoksen itselleen.

_____/_____/2014

_____
Taideprojektiin osallistujan allekirjoitus ja nimenselvennys

PUOLISTRUKTUROIDUN HAASTATTELUN KYSYMYKSET:

- Mikä on tärkeää turvallisen ilmapiirin luomisessa?
- Kuinka syntyy luottamus vuorovaikutukseen?
- Mitä eri vuorovaikutuskanavia käytätte?
- Missä tilanteissa luottamuksellisia keskusteluja käydään?
- Voiko opetella rehellisempää ja avoimempaa vuorovaikutusta?
- Onko vielä jotain, mitä haluat sanoa?